

ARTUR SILVESTRI

ATHANOR

Vol. I

Cărți ce puteau să nu fie

Prefață: Pilda „bunului grădinar“

CARPATHIA PRESS — 2007

CARPATHIA PRESS, 2007

str. Școala Herăstrău nr. 62, sector 1
București, România, cod 014146
E-mail: **carpathia.press@gmail.com**
Tel/fax: **004-021-317.01.14**
ISBN: **973-7609-23-6**

Volumul reproduce întocmai „prefețe”, „postfețe” și „note asupra ediției” care au însoțit cărți editate între anii 2005 și 2007 la editurile „Carpathia Press”, „Intermundus” și „Kogaion Editions”, reflectând, într-o anumită măsură, acțiunea editorială susținută de acestea. Textele au fost reproduse întocmai și numai unele erori tipografice au fost îndreptate tacit; din acest motiv, „culegerea” lor constituie și un document de epocă, util pentru înțelegerea acestor ani, dacă aceasta se va face în viitor.

Ilustrația de pe coperta întâia reproduce o miniatură medievală, cu caracter simbolic, despre exploatarea zăcămintelor de metale prețioase și transformarea lor în bijuterii.

Coperta și tehnoredactare: **Gabriela CHIRCEA**
Tipar: **S.C. EURO PRINT COMPANY S.R.L.**, Buzău, România

PILDA „BUNULUI GRĂDINAR“

La o întâie vedere și doar răsfoită în trecere spre a se obține o concluzie sumară, cartea aceasta ar putea să se înfățișeze mai degrabă ca un „jurnal de editor“ ori, mai puțin chiar, în felul unei simple culegeri de „însemnări de lectură“ ce însoțesc când și când cărțile apărute în ideea de a întări așezarea autorului în literatură ori a contribui la o recepție mai îngăduitoare. Impresia se evidențiază și, la drept vorbind, nici nu este greșită căci tot ce am adunat aici ilustrează un efort de editor și de „susținător“ fără însă a se rezuma nicidecum la atât. Căci, în povestea nașterii acestor cărți, „cuvântul de întărire“ nu constituie decât momentul anterior **plecării în lume**, de unde ființa plâpândă a cărții își va începe destinul ei și doar presupune, fără a-l desfășura, trudnicul proces în a-i găsi semnificație, rost și chip pentru **a reuși să fie**, ieșind din proiect ori ipoteză.

Există, deci, **o soartă a cărților**, un soroc al apariției lor în istorie și o poveste a felului cum acestea se nasc, „își fac loc“ și trăiesc mult – uneori veșnic – ori se destramă înainte de a fi, uneori fără să merite eșecul și fără să fie cunoscută vreodată „ipoteza care a fost“. Soarta a făcut ca aceste cărți să existe și, poate, unele dintre ele, să aibă un viitor ce nu se poate astăzi întrevădea precis deși la unele se poate bănuși. Și spre a le aduce în ființă – fiindcă trebuia să se nască – s-a găsit și o străduință oarecare, venită în aceste cazuri de la mine. De fapt, putea să vină de la oricine are bună-voire, dorință de a participa la o acțiune colectivă care presupune și anonim și, până la urmă, un grad de jertfelnicie, așa cum îmi spunea odată eminentul povățuitor Alexandru Nemoianu. Și, pe lângă acestea: o oarecare pricepere, manifestată în timp și verificată în acest fel; sau, și mai precis, **o inspirație în a dibui conturul, în a vedea în nevăzut și în a descifra misterul formei posibile din materialul nedeslușit**.

Căci oricât ar fi de neobișnuită, constituirea lor s-a produs în acest mod, arătând un fel de **secret al întocmirii** despre care vorbesc uneori și de fiecare dată cu înfiorare. Cele mai multe din acestea au fost inițial o materie amorfă, lipsite de intenția de a se formula vreodată în datele unei cărți. Numai piesele de teatru și prozele Mariane Brăescu (scrise demult și editate recent fără nici măcar o virgulă adăugată), eseul lui Francis Dessart despre Gandhi (operă admirabilă, produsă la tinerete) și „Clopotele Athosului“ de Bucur Chiriac (apărute anterior într-o ediție ceva mai veche) existau

ca formă definită și erau „cărți inedite” ce reclamau doar îngrijirea și munca de grădinar. Altele, precum strania alcătuire „Dora-Dor”, de Antonia Iliescu, a fost aleasă de autoare, la fel cum a procedat și Aurelia Satcău, de îndată ce i-am propus să debuteze și să devină, astfel, „autor de cărți” și nu doar de studii. În sfârșit, în cazul lui Alexandru Nemoianu, a cărui operă se înșiruie ca o nesfârșită predică de misionar în vremuri grele și unde cărțile sunt „întreruperi episodice” continuată și desfășurată în chiar clipa binecuvântată când cartea apare, nici nu a trebuit să existe vreo participare de editor sau de „îngrijitor” ci doar o mică și inevitabilă cizelură ca de bijutier. Aceasta operațiune s-a făcut în cea mai mare parte a cazurilor; uneori cu un mai pronunțat efort tradus în selecție și în principiul de orânduire însoțit de titluri noi, sub-titluri de texte separate și, în numeroase cazuri, în chiar „numele cărții”. „Hainele” lor le-am ales și, ca un croitor, le-am tăiat cu mâna mea ca să devină aspectuoase și să contribuie la un „portret” demn de a fi ținut minte.

Povestea fiecărei spețe ar fi pasionantă în felul ei și mai mult ca sigur că am s-o scriu în viitor, dacă mi-o da Dumnezeu zile, căci ea va arăta cum lucrează un grădinar în lumea plantelor fragile ce își cer dreptul la viață; un „grădinar bun”, care știe că **în această lume esențialul este să lași să înflorească o mie de flori** iar pe cele ce nu pot, nu știu cum să facă și nu s-au gândit la viață, să le ajute să existe înlăturând lăstari, buruiiana rea și paraziți fără înțeles. Căci, la drept vorbind, acesta este sensul ce nădăjduiesc să fie dedus din citirea șirelor ce vor urma.

Vreme îndelungată am ezitat să vorbesc despre acestea și nici nu voiam să aud când mi se spunea câteodată să le adun, spre a sluji, poate, și drept exemplu și cuvânt de îndrumare. Mă gândisem, și cred și astăzi că nu greșeam, la **anonimatul faptei bune** și la rostul acesteia în a crea urme și în a fi de folos. Tot ce am avut de spus, am făcut și nu am spus căci „a face” și nu „a vorbi despre ceea ce urmează să se facă” este porunca noastră capitală și atitudinea care, creând efect, aduce un sens vieții noastre poate întâmplătoare. Dar în lumea aceasta, plină de amăgitori și înșelători ce nu găsesc scop decât în mica învârteală animată de o vanitate adeseori nemăsurată deși rezemată pe nimic, mai de trebuință ar fi să se vadă că există și gând bun dar și înfăptuire, oricât de mărunță la scară universală, pentru ca astfel să căpătăm nădejdea că încă nimic nu este pierdut .

*Încheiat astăzi, 20 August 2007, de ziua
Sf. Prooroc Samuil și a Sf. Mucenici Sever și Iliodor*

ARTUR SILVESTRI

POVESTEA UNEI REVELAȚII

Documentar și postfață la vol. „**Zoe Dumitrescu Bușulenga. Opera încoronată**“, Ed. Carpathia Presss, 2005

Această carte s-a născut în numai câteva ore. Ea reprezintă un extract tainic de **România care nu uită** pentru că nu poate uita. În spatele celor ce sunt prezenți aici – fiindcă ei s-au potrivit să-i reprezinte – sunt însă mulți alții care gândesc asemănător și nădăduiesc că vor putea exista și mâine în lumea ce au moștenit și pe care, la rândul lor, o vor lăsa moștenire. Fiind un omagiu aproape șoptit, esențiale rămân atitudinea și reazemul acestor idei. Ele sunt recapitulate, ca un fel de emblemă, în cuvintele profetice, nepereche, ale marelui gânditor Alexandru Nemoianu, care deschide această carte ca o poveste.

Ideea de a o întocmi a venit într-un miez de noapte, acum câteva zile, în felul misterios ce configurează câte ceva din ceea ce fac în vremea de acum.

Dar nimic din ce urma să fie bun nu era constituit, ori mai bine zis, definit în întregul calculat anterior căci, de fapt, constituit era doar într-un strat impenetrabil și nedeslușit. Am lăsat, astfel, toate să se desfășoare de la sine. În doar câteva minute am așternut pe hârtie o scrisoare fără adresant definit, de fapt un fel de circulară (ori o speță de „enclică“ **în registrul papal**, despre care vorbesc, cu oarecare răutate, cei ce nu pricep caracterul lor insuflat).

Iată-o reprodușă aici:

16 August 2005

Domnia Voastră,

Aș dori să citești cu atenție și răbdare ceea ce m-am gândit să vă scriu. Sâmbătă, Dna Profesoară ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA împlinește 85 de ani. A făcut pentru atâția dintre cei care sunt astăzi pe lume – și pentru mulți dintre cei ce vor veni – ceea ce datorita ce trebuia să ducă la îndeplinire i-a spus că trebuie să facă.

Acum este însingurată, aproape izolată și sentimentul că vremurile ce apucărăm să trăim pot face ca truda de a transmite marile povețe să devină inutilă începe să devină copleșitor. Unii dintre

noi poate că au încă de pe acum acest sentiment al izbânzii Răului și nu trebuie să-l avem.

Să-i scriem Doamnei Profesoare câteva cuvinte care, venind de la cei ce iubim aceleași Cărți, să îi arate că viața ce a dedicat-o cărților nu a fost în zadar.

Cu încredere,

Artur Silvestri

V-aș ruga, dacă aveți câteva clipe de odihnă, să nu ezitați să îmi scrieți la această adresă și voi transmite neîntârziat; ori scrieți-i direct, la Mănăstirea Văratec, jud. Neamț.

Citită după o vreme, oricât de scurtă, ea se înfățișează într-un fel care mă emoționează de fiecare dată când, recitind-o, parcă o scriu din nou. A fost înșiruită „dintr-o suflare“, parcă ar fi fost dictată; probabil chiar și a fost.

Când i-am așezat punctul final n-am socotit că trebuia să o mai văd încă odată, presupunând că nu era nevoie să o corectez căci pe cel ce ți-o transmite, când o transmite, nu trebuie să-l verifici și nici nu trebuie să-l îndrepti fiindcă nu ai putea, la drept vorbind. Apoi, în ora următoare, am trimis-o **către toată lumea** despre care îmi aminteam și aveam la îndemână o adresă pentru un contact imediat, dacă ar fi fost posibil în chiar acele clipe. Nici nu mi-am închipuit că, de fapt, așa și era și că, fără să fi crezut deși dorisem cuvântul începea să ajungă în toate zărilor unde putea fi înțeles, în acel miez de noapte, un miez adânc, târziu, de noapte enigmatică.

Teama că întârzasem și acum și că, oricâte eforturi s-ar fi făcut, erau doar stăruințe cu efect minor prinsese însă un contur. Dacă această chemare nu ar fi ajuns la **vremea care trebuia?** Dar peste doar câteva ore, dimineața devreme, această neliniște se dovedi fără vreun temei. Întâiul răspuns mi-a venit din Danemarca, de la straniul **Dimitrie Grama**, un scriitor care trăind **în limba română purificată** mai la o parte de **ziua indistinctă** de aici, avea largimea trebuitoare, adăugată pătrunderii lui de **vraci de trupuri** căci poetul profund al lui *Bastian* este în același timp și un doctor de o faimă largă, un „nume greu”. Dimitrie Grama îmi scrisese și mă făcea deci, **interpretul lui**, mesagerul legat cu o poruncă; o poziție ce nu o prevăzusem inițial, la drept vorbind. Dar aceasta va fi atitudinea frecventă pe care urma să o întâlnesc curând.

În următoarele ore mesajele se intensificară. De la Tg. Jiu, din locurile de unde ieșise Brâncuși acum un secol și mai bine, profundul și neliniștitul **Zenovie Cârlușea** se grăbise și el să adauge gândurile ce avea pentru unul din povățuitorii noștri. Zenovie își dobândise recent doctoratul în Litere cu o teză despre Lucian Blaga, își continuase studiile de „dacologie” și întreținea ceea ce denumise „Mișcarea Zalmoxiană”, un fel de curent cultural care i se păruse necesar și deci îl înfițiase. Scrisoarea avea frumusețea ei encomiastică.

Apoi, rând pe rând, adăugându-se cu o repeziciune uimitoare, ajunseră mesajele de la **Elisabeta Bogățan, Theodor Codreanu și Ion Gaghiș**. În mod straniu, ele veneau parcă din toate direcțiile, desfășurând ceva ca un fel de „roză a vânturilor”, de fapt **o geografie a recunoașterii** de o uimitoare extensiune și de profunzimi ce impresionau.

Din apropierea **Limesului fictiv** al Prutului, Theodor Codreanu care, azi, continuă ca reprezentant **eminescologia de doctrină** îmi comunicase că și scrisese deja un portret „de aniversară” și că urma să-l publice la „*Însemnări leșene*”. Dar dacă, totuși, exista i-am propus să-l adăugăm aici, ceea ce am și făcut după cum se observă. Astfel încât, în doar câteva minute, mica alcătuire de „gânduri bune” începea să semene cu o carte și să dobândească un cuprins ceva mai organizat. Theodor Codreanu, apostol al „basarabismului” în Vechiul Regat, îmi scrisese iar eu îi răspunsesem cu rapiditate hotărând pe loc ceea ce trebuie să facem în continuare.

Correspondența venită de la Elisabeta Bogățan are și ea, la rândul ei, un anumit sens tulburător. Omul însuși are o conformație intelectuală neobișnuită despre care ar trebui adăugat câte ceva pentru a se cunoaște, căci în **Româniile de suprafață** – unde „vocea ridicată și agresivă” se confundă cu profunzimea fiindcă timorează prin brutalitate – „lucrarea” ei calmă, împăcată și profundă se întrevede în chip nemeritat de firav. Era și este o eminentă intelectuală rasată, cultă în sensul cel mai larg adică **un suflet îngrijit și curățat de urmele incidentalului stricător**, trăia în Valea Jiului, adică în ceea ce belferimea neînțelegătoare – ce socotește, greșind cu vinovăție, că doar pe „Calea Victoriei” se face cultură – consideră a fi sub-istorie, mediu întunecat, „primitivism” și „populație de grotă”. În Valea Jiului, Elisabeta Bogățan se pregătea să publice – numai ea și soțul ei știu cu câte eforturi – o revistă „europeană”,

(denumită „*Confluente Literare Internaționale*“, bilingvă, românească și franceză, cu o redacție cosmopolită) cuprinzând **scriitori de peste tot**, vorbitori în limbile cu rădăcină în Lingua Absoluta, în latină. Mie îmi scrisese direct.

Iar **Doamnei Bușulenga** mă alesese să-i trimit un mesaj, pe care ar fi voit să îl expedieze cu poșta, către Mănăstirea Văratec.

În același timp, Ion Gaghii, poetul sensibil de pe malul Dunării, de la Giurgiu, scria mai multe propoziții în felul lui, „de modă veche“, de fapt **în cuvinte de totdeauna**, de o rară distincție și înțelegere tainică a **felului** de a potrivi cuvintele și de a le smulge clipei.

Dar cea mai tulburătoare epistolă, ce trebuie socotită chiar **ideograma acestei revelații colective**, a venit, deodată, din America, de la **Alexandru Nemoianu**. În felul lui de o desăvârșită inactualitate, căci aparține aceluia strat care nu cunoaște atacul timpului irositor, Înțeleptul de Departament înălță deodată totul la nivelul marilor gesturi ce simbolizează și împrăștie semnificații de dincolo de clipa cea repede trecătoare. Era nu un encomion, căci ar fi fost prea puțin, ci un portret în contur tipologic, unde ar fi trebuit văzută nu doar apariția în contingent ci **tiparul de scriitor român veșnic**, de cărturar ce știe a îndruma și îndrepta, folosind știința în cele nedesluite pentru a-i face și pe ai lui să se izbăvească de incertitudine și șovăială. Cuvintele însele păreau să se înșiruie în felul unei chemări de forțe miraculoase și care, adresându-se unui reprezentant, aveau năzuința de a ajunge – prin acesta – acolo unde se închipuieră de la început că vor ajunge când vor căpăta formă și vor deveni act:

17 August, 2005

Vatra Românească, Michigan, USA

Stimată Doamnă Profesoară,

Fie ca Bunul Dumnezeu să vă dea vreme senină și pace. Cred că în timpul pe care îl trăim sunt mulți care capătă putere, înțelepciune și răbdare din exemplul și mărturia Dumneavoastră.

Cred că principalul cuvânt spus celor care suntem sub vremi este că „evenimentul“, oricât de complicat și cumplit ar fi ori părea, este pretext trecător al cărui singur rost este de a lăsa „persoana“, pe toți și pe fiecare, să aleagă liber între Bine ori Rău. Iar în plus de asta, pe foarte mulți ne-ați încredințat că șovăiala ori descărăjarea sunt de la cel rău, căci Binele, în tot și toate, în fapt, „înăuntru s-a săvârșit“.

*Cu doriri de tot binele în Ortodoxie,
Alexandru Nemoianu*

Abia de-acum încolo mi-am dat seama că, de fapt, ceea ce se orânduia cu o repeziciune de fenomen magic avea și un cu totul alt înțeles decât cel ce îmi apăruse în primele clipe, un sens mai nedeslușit decât desemnul de monument gândit inițial.

Această senzație s-a întărit, apoi, treptat și neverosimil de accelerat, ca și când începuse să se producă – ieșind din virtualitate – chiar realitatea care trebuia să existe. Fără să am vremea trebuitoare ca să văd când sosiseră, am observat târziu, că, pe nesimțite, aveam la îndemână și gândurile trimise de **Ion Pachia Tatomirescu, Lucian Hetco** și **Eugen Evu**. Erau alte valuri de sensuri în geografiile imponderabile. Din Germania, deci, unde s-a hotărât să devină cel ce trebuia să fie, adică un om român reprezentativ – poate chiar un apostol al „**românului nou**”, ce se universalizează cu mesajul lui misterios – inteligentul cărturar Lucian Hetco își desfășura frazele calme, nemțești, protocolare dar emoționate; știa și el că acolo de unde vine, adică aici, ceea ce înțelesese ca fiind necesar ca aerul trebuie întreținut, cultivat și păzit căci vom fi mai mult decât suntem atâta vreme cât rădăcinile vor exista.

Straniul și profundul „dacist” din Oltenia, Ion Pachia Tatomirescu, îmi scria întâi mie, ca „pandur”, adică om de Oaste a Țării, din istoria paralelă, și mă încunoștința că aflatu-s-a și la ei, în lumea de Vladimirești ceea ce socotise poate a fi fost o chemare sub flamură.

Îl citeam cu emoția pe care probabil că o avusese altădată și cel care, spunând că poporul nu-i tagma jefuitorilor, observa cum, fără să stăruiască prea mult, cuvintele ajungeau acolo unde trebuiau să ajungă și dădeau roadă și aduceau alte cuvinte, de la cei ce le înțeleseseră în marea desfășurare de Recuceriri.

Era, de fapt, un fel de emoție de mesaj însușit și de proclamație colectivă, ce se întrevedea și în frazele lui Eugen Evu, unde gândul însuși că în vocea lui stăteau vocile altora, mulți, prea mulți față de ceea ce se socotea de către Stăpânii Zilelor Indistincte, era tulburător și se confirmă printr-un fel de profetism de Transilvanie, poate din categoria lui Sofronie de la Cioara și a lui Visarion Sarai.

S-a mai adăugat, după câteva ore, emoționanta epistolă venită din Arad, de la poetul **Sabin Bodea**, editorul revistei „*Viața de*

pretutindeni“ care, la rândul lui, dezvoltă aici o imagine de autoritate de mag sau de preot din vremi arhaice.

Până la urmă, toți aceștia – alături de alții, ce vor apărea în acest tablou de revelație colectivă sau nu vor apărea dar există – erau ca un fel de predicatori de pretutindeni cu același Cuvânt de înțelepciune împărtășit de la alții, de dinainte, și mărturisit aici, în fața unuia dintre urmașii celor ce, nu se știe când, deslușiseră și insufleseră. Astfel, privind mai cu luare-aminte ceea ce mi se părea că întrevăd, mi-am dat seama că, la drept vorbind, se petrecea sub ochii mei altceva decât ceea ce socotisem la început că ar putea fi.

Ceea ce a urmat m-a întărit în această convingere și, multiplicând căile intuite cu doar puțină vreme înainte, le-a făcut și mai diversificate, le-a ramificat și le-a dat, până la urmă, **un mister de geografie a iluminării**. Veneau, de fapt, valuri după valuri de gânduri, cuvinte tulburate, concluzii de existență desfăcută de imediatul ce condiționează și supune fără un rost mai înalt. Erau, dacă mă gândesc bine, cuvintele ce se trezeau la viață fiindcă rostul lor se dovedise că există și ar fi trebuit, la rândul lor, să confirme acest rost și pentru alții, de mai de dincolo de ele.

De la Botoșani, tulburătoarea scriitoare care este **Lucia Olaru Nenati** îmi trimisese o epistolă de cauzaș unde apare, pentru întâia oară, ideea că acest „ceva” neobișnuit ce se constituia ar fi trebuit să fie o carte. Am păstrat aceste rânduri și le-am recitat cu îngândurare.

De unde o fi aflat această ființă neliniștită, deopotrivă energetică și reflexivă, ce lăsa o lirică de salcie plângătoare dar și studii „tari în cărturărie”, și instituții ce le-a facut și despre a căror naștere s-a uitat din greșeala omului rău ce stăpânește acum, de unde o fi aflat, deci, că în taina impenetrabilă a întocmirii, noi adunăm fără să ne dăm seama urmele unei dezlegări? Iată un fapt inexplicabil, ce m-a tulburat. Și mă mai tulburase și iuțea în a compune nu o scrisoare encomiastică, fiindcă nimeni nu scrisese în acest registru, de fapt, ci o destăinuire fină, în cizelura de bijutier.

Erau cuvinte mari, fraze de document de epocă, o reflecție cu o lărgime ce devenea aproape de apoftegmă, ca un mod de a înțelege și ca o cheie ce descuie în chip potrivit.

De aci încolo totul începuse a se clarifica și tot ce urma să primesc – și am și primit, până la urmă – nu făcu decât să se

confirme și să se întărească ideea ce dobândisem la o vreme și care mi se făcuse mai lămurită venind din nevăzut. Tot ce se adună în curând intra deopotrivă în documentul moral și în **destăinuirea prin comuniune**. De la Bremen, din Germania, **Viorel Roman**, istoricul românilor captivi între Marile Imperii, păru că doar grifonează câteva cuvinte pe hârtie dar faptul însuși că se gândise la ele avea o semnificație; el îmi dădea, ca și altădată, mandatul de a-l reprezenta în fața Cavalerului.

Admirabilul scriitor de inflexiune religioasă, care este **Ioan Barbu**, un adevărat suflet nobil din Subcarpații Vâlcei, îmi dădu de veste, mai întâi, că nici el nu uitase pe cei ce bine-merită să nu fie uitați și îmi scrisese câteva rânduri înțelepte.

Iar peste prea puțină vreme, adăugă gânduri parcă șoptite, spuse în prispa unei biserici de undeva, din timpurile fără sfârșit ce trecură pe aici, pe la noi.

Dar în acele ore chiar, când citeam unul după altul rândurile de ramificație ca de râuri mari care soseau din toate părțile, li se adăugă și gândul vorbit, emoționat și ceremonios ce îl transmisesse **Gheorghe Neagu**, scriitorul energic din alți Subcarpați, mai de la răsărit, de la Focșani. Și el se gândise să evoce, în revista ce păstora, în „Oglinda literară”, momentul protocolar dar ținuse să sublinieze că „Doamna Bușulenga” este prezența tutelară, învățătorul, numele eponim.

În aproape același fel se exprima admirabilul intelectual, neliniștit și radical, care este tânărul de mari perspective **Jean Dumitrașcu** cel ce îndrumă acum revista „Argeș”; el compusese pentru numărul lunii august un „encomion” de unde am desprins câteva fraze memorabile, ce urmau să apară pe întâia pagină a revistei.

Un aer nu doar de comuniune ci și de colectivitate secretă se înfiripa treptat. Îl observasem în propozițiunile lui **Ovidiu Drimba** și ale Doamnei Sale, o mixtură de urare amicală și aproape coetane și de „laudă” medievală, reverențioasă și boierească.

Aceleași sunete amestecate în emoție inefabilă le-am putut asculta în sinea lor și în ceea ce mi se trimisese de către George Lăzărescu, eminentul italianist, în numele său și al Doamnei, rânduri de epistolier aristocrat, de cărturar de schola latina și de complice secret în „viciul nepedepsit al lecturii”.

Aceleași formulări de aristocrat urma să întâlnesc și în **gândul șoptit** al profesorului Alexandru Husar, eminentul cărturar de la Iași, el însuși un „Om Mare“ ce bine – merită prețuirea ce o va avea, cu siguranță, mai mare chiar decât aceasta de azi, pe care i-o acordăm nu doar **in petto** ci și în rîndurile lui profetice ce se vor citi și peste mulți ani.

Abia acum mi-am dat seama că totul începuse să aibă o anumită rotunditate pe care nu o prevăzusem dar apăruse parcă de la sine. O făcuse materia formulată, fără nici o îndoială, și când am privit încă o dată, vizionând de sus ceea ce se primise într-un interval neverosimil de scurt, am înțeles că întregul se constituise. Astfel încât evocarea ce s-a adăugat, ajunsă mai pe la sfârșit din mâinile lui **Ervin Curtis**, uimitor de stăruitorul protector al istro-românilor, ce îmi scria de la Trieste, din Italia, nu făcuse decât să ridice cu o treaptă mai sus caracterul simbolic al acestei înfăptuiri încă fără de nume.

Acum se putea întrevădea deslușit că în materia aflată în mâinile mele era, deci, o carte, sau, mai bine spus, substanța ei încă nediferențiată; nu o schișasem în acest chip și simțământul însuși că începuse să existe fără să o fi proiectat mai întâi îmi crea o tulburare greu de descris. Inițial, ceea ce mă gândisem că voi obține ar fi putut să fie un fel de felicitare cu mai multe semnături ce trebuiau să aibă o greutate anumită, spre a întări pe destinatar în ideea că Fapta ce îndeplinise, sau misiunea ce își luase drept povară, se cunoștea și se prețuiește. Acum însă aveam sub priviri un **document de epocă și poate chiar o varietate de program, sub înfățișarea unui manifest tainic**, cu o conformație neobișnuită: oameni de peste tot, de toate vârstele, ce mânuiau unelte literare diferite, privind opera – ce ar fi putut, în cele din urmă, să fie tot atât de anonimă ca și Meșterul Manole și nu era, bineînțeles – în feluri atât de puțin asemănătoare și stăruind s-o traducă în alte vorbe cu vorbe ce nu aveau decât în duhul profund contiguitate, chiar comunicare. Impresionante mai erau, pe lângă extensiunea în geografie – ce corespundea, la drept vorbind, întinderii de mari largimi a unui tipar ce nu ceda timpului ruinător – **sentimentul cauzei colective și recunoașterea simbolului întruchipat**. Toți cei ce scriseseră câte ceva, în felul propriu, după vorbă și după port, acționaseră cu

o repeziciune de Oaste a Țării chemată cu goarna la vreme de război; nu fusese nevoie de prea multe cuvinte și nici de apel insistent și de retorica sforăitoare. Era o reacție naturală, repetitivă, poate chiar o schemă pecetluită ce obligă specimenul să respecte schemele imutabile ale speței. Și, pe lângă aceasta, identificarea de mesager ori, cum am denumit-o, „recunoașterea simbolului întruchipat“. La vremea aceasta, el devenise „Doamna Bușulenga“ după cum, mai înainte de ea, fusese Constantin Noica și următorul, omul Faptei Mari, mitropolitul Antonie Plămădeală. Și apoi? Nimeni nu poate spune cine va fi, dar va fi.

Așa cum se prezenta, cartea aceasta neobișnuită își încheiase toate straturile posibile și dobândise nu doar substanță – căci o avusese încă de mai devreme – ci și structura potrivită ca să se poate institui ca o formulă. Devenise, de fapt, **formula Operei Încoronate** și aceasta trebuie să fi fost, în cele din urmă, chiar semnificația fabulei ce o cuprindea. O fabulă pe care, abia după câteva zile, când totul se definitivase, am întrezărit-o într-o scrisoare întârziată. Era venită de la **Grigore Ilisei**, care se întorsese din Tunisia și, în ziua sorocită, ajunsese la Mănăstirea Văratec voind a lua imagini „de aniversară“ cu „Doamna Bușulenga“.

În sfârșit, cu poșta, întârziată ca în Evul Mediu, de sub munte, în aproape sihăstria unde se retrăsese, **Virgiliu Radulian** adăuga câteva fraze pe unde adie aerul înalt, clar și pur, al devoțiunii, o limbă purificată pe care o aflară toți cei ce nesocotesc, cu dreptate, contingentul destrăpător ce ne înconjoară azi.

Dar mai importantă decât cuvintele este acum povestea însăși, care se încheie aici. Ea destăinuie prezența mitului viu, unde se presimte enigma continuității în Timpul Paralel, acolo unde vremurile neașezate nu pătrund și nu destramă cu incontinența lor distrugătoare căci, din perspectiva principiilor imutabile, acestea rămân doar simple accese de colb steril ce se va împrăștia, fără să le mai știe nimeni, în vântul fără nume, odată, cândva, nu prea târziu, căci zilele deslușirii s-au apropiat!

29 august 2005, Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul

FRAGMENTE DINTR-UN PATERIC

Prefață la vol. „**Semnele vremii**“. **Gânduri șoptite de Fratele Gavriile de pe Ceahlău** de *Alexandru Nemoianu*, Ed. Carpathia Presss, 2005

Încă prea puțin prețuit precum ar îngădui opera ce ne-a dat și înzestrarea rarissimă de scriitor profetic și de înțelept, Alexandru Nemoianu constituie în sine o apariție stranie și ilustrează un destin neobișnuit. Formația intelectuală se produce în România, prin studii în istorie și arheologie și, deopotrivă, prin cercetare arheologică și în muzeografie; acestea îi asigură o pregătire solidă și perspective noi față de „știința oficială“, pe care adeseori savantul o pune sub semnul întrebării și îi constituie „alternativă“.

Stabilit în 1982 în SUA, Alexandru Nemoianu își dezvoltă treptat și într-o manieră inedită viziunea față de cultura română și, în același timp, și o perspectivă antropologică insolită, unde participarea ideii de Tradiție este capitală. Obârșiile culturale, definite de o substanță polimorfă – unde intră bizantinătate, etnografie, „tradiție culturală“ și „istoriografică eretică“ (în sensul unui anumit **profetism autohtonist**, de felul lui Hașdeu, Iorga sau Nicolae Densusianu) contribuie în chip hotărâtor la această conformație de maturitate.

Opera esențială apare oarecum târziu dar este cu atât mai bine așezată cu cât dibuirile „de tinerețe“ sunt puține și nesemnificative. Dar când apare, se înșiruie, rând pe rând, câteva din cărțile „mari“ ale scriitorului, precum „*Borloveni*“ (1999), „*București. Pucini 4 și împrejurimi*“ (2000), „*Acum*“ (2004) „*Treziri*“ (2005) și mai cu seamă cele două volume capitale, ce modifică poziția autorului în literatura română și revelează direcția culturală de înfăptuitor, confirmând „sensul tradiției“ și caracterul ei de „lucrare înnevăzut“: „*Întâmplări și vise*“ (2002) și „*Tărămurii*“ (2003). Formula lor eseistică este de o izbitoare originalitate iar aspectul sapiențial sporește de la un episod la altul. Căci această literatură nu doar că izvorăște, prin substanță, din Tradiție ci și o exemplifică în modul literar ce se agregă. Aceasta este materia ireductibilă însă opera nu se rezumă numai la atât. Alte contribuții, ce au valoarea lor, sunt dedicate istoriei

„românului american“: „*History of the United Romanian Society; Istoria Societății Unirea Românilor*“ (1995, în colaborare cu Eugene S. Raica), „*Cuvinte despre românii-americani (I-II)*“, (1997-1999) și „*În America, la Vatră Românească*“ (2001). Sunt cercetări ce anticipează teoriile recente privitoare la „*Noul Român*“, a căror însemnătate se va întări cu cât vremurile vor părea mai nedeslușite și trebuința de certitudini se va arăta mai stăruitor.

Cartea de față este o culegere de „gânduri tainice“, în felul unor „povețe de Pateric“ și adaugă la trăsăturile sapiențiale ale acestei opere o contribuție de strat secret. Ea va fi înțeleasă astăzi dar și mâine, când se va prețui din ce în ce mai mult. M-am gândit întâia oară, cu o oarecare vreme în urmă, că o carte de acest fel ar putea fi posibilă; era cred că în miezul iernii trecute, după ce încheiasem, cu greu, lectura cărților ce primisem de la Alexandru Nemoianu și de la editorul său. Spun „cu greu“ fiindcă acestea e rău, și sunt, cărți complicate ce se cuprind în mai multe straturi decât ceea ce ni se arată la o prea repede examinare. Cel dintâi este întruchipat de **imaginea de suprafață**. Privite în aspectul lor exterior, și „*Întâmplări și vise*“ dar și „*Tărâmurî*“ sau „*Borloveni*“ ne apar în felul unor „culegeri“ de eseuri, ce conțin reflecții cu temă variată, dizertații abreviate în jurul unei idei sau gânduri cu aparență de înșiruire de note de jurnal, înscrise ca să nu se uite și să se dezvolte mai târziu, când se va putea. Pretutindeni izbitor este, și se observă numaidecât, stilul distins, elegant, având un echilibru ce se traduce prin noblețea frazelor și a cuvintelor, de fapt prin aspectul atipic al formulei de a compune într-o manieră inactuală, clasică, poate chiar „veche“. Rareori, în literatura română, acest timbru „latin“ sau „elin“ a mai răsunit cu atâta limpezime precum aici și memorabilă este, înainte de toate, **lecția pârvaniană**, poate însușită ori doar bănuită, fără a se adopta voluntar.

Dar dincolo de acest strat, ce ar fi fost, până la urmă, suficient spre a impune o voce și a întări poziția unei opere în desfășurare, sălășluiesc **conținuturile presimțite** doar când se privește din acest unghi dar uimitor de puternice și de închegate. Opera însăși, în ceea ce are ea, de fapt, peren și ireductibil, aparține unei categorii ce s-a exprimat abia de câteva ori, la noi, în vremurile mai recente deși există o anumită preistorie ce se cunoaște, din nefericire, prea

puțin iar dacă se cunoaște – se ignoră sau uneori chiar se disprețuiește în felul agresiv și ignar ce caracterizează „spiritul creol” la români. Ea este o literatură superior didactică, de povățuire și de îndreptare, aflată în apropierea a ceea ce era, odinioară, „comentariul” bisericesc și exegeza de text sacru dar tradusă în speciile de zidire sufletească, în *apotevmă*, în *pildă* și în *omiletică*. Aceasta este **tradiția celei de-a doua literaturi** care, deși la o viziune din avion se dovedește a fi fost capitală prin Nicodim de la Tismana, Varlaam Moțoc, Antim Ivireanul și Dosoftei, prin Paisie Velicikovski, și a organizat într-un fel tainic stratul cel mai stabil de cultură de la noi, se lasă astăzi deoparte și pare a fi ieșit din istoria vizibilă, unde stăruie **heteroclitul secular**. Și totuși, această impresie nu-i adevărată. Căci de acolo, din acea materie care, la rândul ei, vine de departe, se orânduiri marile ore astrale și opera eponimă ce ne dădură Bălcescu, Alecu Russu, Hașdeu, Eminescu, Pârvan, Iorga, Blaga și G. Călinescu. Aici răsună, cu timbrul enigmatic, de clopot cu bătaie rară ce măsoară timpul veșnic, doctrina „specificului național”.

Aceasta este substrucția din această carte misterioasă dar nu și formula de a comunica. Suntem înaintea unei literaturi ce nici măcar nu își propune a fi „propriu-zis literatură” ci un fel de confesiune șoptită și gând tainic venit de acolo de unde spiritul s-a înălțat atât de sus încât a descrie ceea ce rezultă, prin definiția de gen și de specie estetică, este inadecvat și fără rost. Mai degrabă s-ar putea alătura aceste fragmente – ce parcă vin de la sine – unui gen profetic și unei desfășurări vizionare de mari proporții și dezlegată, prin individul trecător, doar episodic și încifrat. Sunt „pildele” și „vorbirile clarvăzătoare” ce se pronunță arareori, în cuvinte potrivite numai unui anumit înțeles și care se comunică numai atunci când trebuie și cui trebuie să i se spună.

„**Gândurile șoptite**” adunate aici mie mi s-au trimis căci eu sunt „**fratele Gavriil de pe Ceahlău**”; de ce sunt acela, poate că voi afla și eu într-o zi.

*Încheiată astăzi, 8 Noiembrie 2005, de ziua Sfinților Mari
Voievozi Mihail și Gavriil.*

DOUĂ MODELE DE „RECONQUISTA“: „PĂSTOR“ ȘI „SĂMÂNȚĂ“

Prefață la vol. „**Fragmente din vremea persecuțiilor**“ de
Alexandru Nemoianu, Ed. Carpathia Presss, 2007

Evoluția operei lui Alexandru Nemoianu de după „**Semnele vremii**“ (2005) se produce organic deși cu aparente reformulari ce nu sunt decât aspect superficial peste o înaintare de râu subteran cu izvor ce nu încetează. „**Fragmente din vremea persecuțiilor**“ conține, astfel, eseuri, „însemnări răzlete“ și adnotări datând din anii 2005 și 2006 și doar câteva fiind reluări din volumele anterioare „**Întâmplări și Vise**“, „**Tărâmurii**“, „**Treziri**“ și „**Acum**“; însă acestea nu constituie decât elemente de fundal sau adaosuri pentru o înțelegere nuanțată a poziției intelectuale și a opțiunilor. Direcția de organizare a acestei cărți dezvoltă în mod natural opera de gânditor creștin a lui Alexandru Nemoianu fiind un punct de vedere nou și articulat asupra „modelului existențial românesc“. Ea arată însă mai apăsător sensul acțiunii intelectuale și metoda de gândire. Dar, la drept vorbind, nici nu a fost dificil ca acestea să se organizeze. Există în doctrina desfășurată aici, ca și în eseistica istoriografică anterioară, trei idei capitale ce împânzesc întreaga creație încă din momentul originar ori al „trezirii“ la realitatea metafizică: „Imperiul ca esență a răului“, răsfrângerea acestuia „în marginea Împărăției“ (sau, cum s-ar zice în termen „tiers-mondist“, „efectul de colonie“) și, în sfârșit, „răspunsul național“, renașterea sau „enigma prin Neamuri“. Acestea indică, în fond, o „tensiune universală“ cu început vechi și fenomenologie descrisă abia la o vreme, ce se traduce în formulări cu notorietate precum „corsi i ricorsi“ lui Giambattista Vico ori cantemirescul „incrementa atque decrementa“, fiind în ultima analiză principiul catolic de „conquista“ ce aduce aproape mecanic recucerirea, „eliberarea, deci „reconquista“. Ele nu încetează acum ci se dezvoltă căci oricât ar avea schemele invocate precedente, azi se manifestă cu un anumit grad de inedit iar „ondulațiunea“ exprimată de Vasile Conta (căci la noi există, la rândul ei, o tradiție de gândire în „deal“ și „văi“ istorice) nu mai apare tot atât de clară precum altădată. „Răul“, așa cum îl denumește pretutindeni autorul în

terminologie creștină, se extinde în forme inedite și cu procedări de aparență difuză deși „modelul” rămâne fără nici o îndoială „repetitiv” și inapt a se adapta. În această materie, noutățile sunt aici puține căci, în teorie, despre „Imperiul răului” există o bibliografie impresionantă iar autorul a scris până astăzi cu stăruință și în mai toate cărțile, și dacă ar trebui să fie înfățișată tema în chip exhaustiv ar trebui reluate toate și reproduse încă o dată. Obiectul nu este totuși acesta și atât cât este cuprins aici („specimene” doar, și ilustrații) este proporțional destul căci esența cărții, sau accentul ei, constă în „ideologia reacțiunii” mai mult decât din înfățișarea „vrăjmașului” care trebuie numai „evidențiată” printr-un inventar de „urme distinctive” și doar prin demonstrație sumară ce trebuie „văzută” ca o fotografie fulgerătoare de avertisment.

Esențialul aici îl constituie, așadar, „răspunsul” și mai ales „ceea ce nu piere” fiindcă, de fapt, imobilitatea Arhetipului nu se poate pune la îndoială și desemnează factorul ireductibil și ordonator. Aceasta se înfățișează printr-un complex deopotrivă „simplu” (adică numenal) dar și complicat prin formele diverse și aparent „nelegate” în rețeaua organică subiacentă ce impresionează prin înșiruirea de elemente aproape naturale. „Loc”, sanctuare, „istorie vorbită”, modele populare, exemplu social contemporan („gospodărisim”), instituții atipice nu obligatoriu de esență folklorică ori derivate pe canal etnologic, sfinți bisericești și „model cărturăresc” etc. – nu sunt însă nici noțiunile curente și doar mecanisme de agregare de colectivități ci „principii” de funcționare ale unei realități enigmatice, străvechi și imutabile ce ne înfățișează o ipoteză de antropologie „originistă” uimitor de clară și de pătrunzătoare. Aceasta are un grad categoric de universalitate derivată din însăși esența ei necontestabilă. Nouă este, prin sugestie, aici formula de „reacțiune” ce va trebui dezvoltată în viitor chiar dacă astăzi însăși metoda de împrăștiere întrebuintată de „răul vrăjmaș” se dovedește caducă și rudimentară („înlăturând păstorul, se risipește turma”). În această materie, Alexandru Nemoianu invocă „retragerea la munte și în calitate”, formulând ideologia „reconquistei” într-un fel profetic și prin concept vizionar. Recucerirea înțeleasă de el nu-i, aici, recensământul unei „mișcări” (care nu există în felul organizat clasic) sau un „inventar de valori” care, existând, ar lucra prin iradiere (**doctrina Păstorului Înțelept**) ci mai degrabă niște „**categorii de semințe**” care oricând, re-formulate și regăsite, pot relua orice fel

de „acțiune în răspuns”. Precedentul istoric există și se evocă. Iată, de pildă, „*modelul indienilor pueblo*” despre care Alexandru Nemoianu scrie o pagină memorabilă și „îndrumătoare”. El este tulburător prin efect și trebuie descifrat în misterul regenerativ căci „ștergerea urmelor” nu a reușit să extragă și „duhul” sau secretul de întocmire înrădăcinat de unde s-a renăscut, la o vreme, „copacul viguros” anterior. Astfel încât nu-i fără rost a spune că, în această speță, „retragerea” s-a produs până la „nucă” sau până la „celulă”. Aceasta însemnează mecanisme universale verificate. La noi, ca să exemplific, *nucleu, celulă ori „sămânță*” sunt orice idei ce se depozitează în loc protejat sau „paralel” care, fără să fie numai „bibliotecă” mărunte, de sat, de mânăstire ori de școli orășenești nebagate de seamă, pot să ajungă, numai dacă va fi cazul și dacă vom avea un nou „pârjol al cărților scrise” (ca în veacurile XI și XII), în planul „cărților vorbite”, regăsind folklorul, anonimatul și eposul nostru fundamental ce a îngăduit perpetuare nu doar de istorie a Locului ci și de lege arhaică, de „obicei al pământului” și încifrare în utilitar, simbolic și superficial decorativ. Metoda aceasta, „finală”, este cu neputință de a nu se folosi chiar și dacă spațiul de conservare va deveni un simplu „teren imobiliar” fiindcă, existând „oamenii locului”, dispariția „duhului” s-ar produce numai odată cu „ultimul om” ori și dacă acesta va dispărea, „rasial”, odată cu dispariția „limbii” ori a „ultimei cărți”. Și nici atunci. Căci dacă „Locul” poartă în sine un fel de a se „întipări” în ființele ce îl „locuiesc”, rezultă că puterea de a lăsa „aceiași urmă” în orice creatură ce îl întrebuințează va triumfa, indiferent când și în ce forme.

Acestea fiind previziunile în negativ (sau doar ipoteza dramatică), rezultă că „tabloul de principii formatoare” va trebui făcut în extensiune, fiind însă aici schițat într-un fel uimitor de clar. El se întinde asupra unor teme cu aparență de simplitate dar cu efect măreț în timp: „locuri sacre”, danii, acțiune cărturărească oricât de mărunță în suprafață dar pătrunzătoare în adâncime, organizare naturală de oameni și formele ei de manifestare „reacționară” în celular și în „năvoade”. Materia există prin câteva specimene și în „**Fragmente din vremea persecuțiilor**”, în „dania” lui Bucur Chiriac, reacționarismul lui Raoul Șorban, cărțile lui Ion Marin Almajan, revistele „eretice”, „românii-americani”, și, de fapt, în tot ceea ce scriitorul denumeste „**majoritatea semnificativă care începe să vorbească**” etc.

Pretutindenii impune o imagine de „realitate din alt timp“, aproape sadovenian, evocând eposul din „Creanga de Aur“ și din „Uvar“ iar încheierea despre „Bizanț“ și „efectul folcloric“ la români adaugă o idee privind „acțiunea în lumea paralelă“ și „sămânța aruncată prin Neamuri“. De fapt, scriitorul dezvoltă aici – în descriția de acțiune practică și în teorie – ceea ce invocase prin creație în „Semnele Vremii“, unde materia „eretică“ și sub-lunară, aparținând „celeia de-a doua literaturi“, era ilustrată în chip strălucit. Ecourile vii ale stratului sapiențial venit din străvechime și întruchipat prin episoade cu notă de precădere continuă (de la înțeleptul vremurilor vechi și preotul getic și, mai apoi, de la episcopul-voievod din „mileniul mut“ și până la „învățătorii munților“ de ieri și de azi) se răsfrâng nu doar în acea literatură de zidire sufletească și povățuire ci și în această eseistică de îndrumare și directivă. Suntem, până la un punct, aproape de „enciclopedismul rustic“ al veacului fanariot, când „specificul constituit“ se retrăgea în rural și „provincial“ dinaintea ocupantului sălbatic ce ar fi năzuit să modifice totul, de la obiceiuri, mod de așezare și de orânduire de populații și până la limbă și cod de a comunica.

De altminteri, „desfășurările de penumbră“ sunt întotdeauna înțelese și prețuite și se privesc în termeni de **valori inerente** care, fiind legitime în absolut, nu cunosc determinarea îngustă față de contextul de orice fel, „oficialități“ ori „ideologii dominante“ ce determină realitățile superficiale și perisabile. Extragerea sufletului colectiv din contingentul istoric nedeslușit este regulă aici ca și „conservatismul“ demonstrat prin fenomene continui. Teoreticește, „familia de gândire“ se revelează numaidecât. Aceasta reprezintă „substanța medulară“ invocată de G. Călinescu prin „regresiunea către arhaic“ proprie creației românești de valori în ton major și, deopotrivă, se potrivește cu „personanța“ închipuită de Lucian Blaga ori cu „energetismul“ lui Vasile Băncilă și cu „protocronismul“ descris de Edgar Papu. Atitudinea are universalitate, fiind, la drept vorbind, o varietate de „originism“ ce îndrumă culturile orânduite de un puternic simțământ intrinsec al „specificului“ care nici măcar nu mai trebuie demonstrat și afirmat ci doar exprimat cu o mai stăruitoare putere în ideea de a recăpăta dreptul pierdut și a întări uimitoarea diversitate a Creației. În aceasta constă aici reazemul „trezirii“, înțeles ca un proces de inspirație

oraculară și de clipă miraculoasă când „istoria enigmatică” se revarsă în „istoria consemnată” și recucerește lumile uzurpate.

Pretutindeni ne impun acum două „modele de Reconquista”; „Păstorul și Sămânța”. Când „păstorul” dispare fără a i se afla substituit, apare „sămânța”, soluția miraculoasă și tainică: aceasta moare pentru a face grâul să rodească în viitorul nesfârșit și binecuvântat.

30 Noiembrie 2006, Sf. Apostol Andrei, Ocrotitorul României

CÂTEVA PRELIMINARII LA „RECONQUISTA”

Prefață la vol. „**Cuvinte pentru urmași**”.
„**Modele**” și „**exemple**” pentru **Omul Român**.
Ed. Carpathia Presss, 2005

Să fi fost acum mai bine de un sfert de veac când mi-am dat seama că există, la noi, ceva nedeslușit dar constituit în enigmatic ce se transmite mai departe pe o cale intuitivă și se păstrează tocmai fiind că este **învățătură tainică și poveste rapsodică**. Nu știu cu precizie când anume am înțeles aceasta dar erau, mai mult ca sigur, anii când citeam cu stăruință pe Hașdeu și pe Iorga, descoperiți odată cu Pârvan și după ce rămăsesem uimit în fața propozițiilor de canon ce încheiau „Istoria” lui G. Călinescu prin **apologia spiritului getic**. În toate acestea se întrevădea același **conținut poate sporadic** căci, la o vreme oarecare, ideea că noi am fi avut o altă soartă ca popor dacă am fi reușit să ne alcătuim o **Carte Sfântă** începuse să mă preocupe într-un chip stăruitor, aproape chiar de a deveni obsesie și aporie irezolvabilă. Avusesem, oare, o **Carte de învățături** ce s-ar fi putut împărtăși de la bătrân și, deci învățător, la tânăr și, pe urmă, la discipol? Sau dacă nu va fi fost – dar, cu toate acestea, ar fi putut să devină posibilă – ce **Românie ipotetică** s-ar fi putut desfășura în istoria paralelă dacă s-ar fi încheiat o **Biblie a noastră**? Păreau, la drept vorbind, întrebări stranii și poate chiar lipsite de rost atâta vreme cât, în ceea ce se documentează, **Cartea Sacră, posibilă**, nu se cunoaște și nici măcar nu se evocă indirect, prin amintire întâmplătoare ori fragment conservat

prin hazard ca și cum s-ar fi aflat o relicvă minoră dintr-o scriere inteligibilă. Rezultă, deci, că nu ar fi existat vreodată și nici nu s-ar putea nădăjdui că se va răsturna această perspectivă printr-un miracol de a se descoperi „Marele Secret“, ce ar trebui, totuși, să se sprijine pe o cât de firavă dibuire.

Și, totuși, cu vremea, înaintând în vârstă și căpătând o anumită largime de vederi, am început să alătur concluzii diferite, ce îmi veneau din toate părțile și de la **un anumit fel de învățători** care semănau, în ultimă analiză, cu Oamenii Mari ale căror cărți fundamentale mă ajutaseră să cresc intelectualicește. Erau, aceștia, un fel de **povățuitori secreți**, de obicei bătrâni și izolați, ce cultivau un gen de înțelepciune, de îndrumare scurtă, enigmatică și orală, totdeauna concentrată și apoftegmatică, și, câteodată, neclară ca un „cuvânt în răspăr“ ce s-ar fi spus aproape într-o limbă veche ce nu se mai vorbește dar i se recunoaște melodia, frântura muzicală, intonația. Nu semănau unul cu altul nici după nume căci nu făceau parte din același trib; și nici măcar prin temele intelectuale, de obicei foarte diferite, aproape îndepărtate una de alta. Dar, din câte îmi amintesc, nici unul măcar nu avea, în lumea noastră unde **blestemul tracic** era suveran, vreo „dregătorie românească“ mai înaltă ori vreo „poruncă socială“ vizibilă altfel decât „porunca metafizică“ pe care o arătau și se înțelegea. Nu existau nici onoruri și demnități și nici chiar o recunoaștere mai potrivită într-o țară unde nu există **noțiunea de Pantheon** și unde binefăcătorii nației nu au nici măcar un mormânt capabil de a deveni loc de pelerinaj și de omagiu tăcut iar cine se dedică Binelui colectiv pare că trebuie ținut mai la o parte și, după ce nu mai este, destinat uitării ca să-i împrăștie lecția în cele patru vânturi și să nu mai rămână nimic. Și, totuși, lecția lor părea că nu se împrăștiasse și fiindcă și eu, ca și alții, o întrevăzusem, înseamnă că nici pe atunci nu se risipise, alungată din memorie, căci avea un sens mai înalt.

Cartea aceasta, ce se ivește acum fără timp, a fost gândită ca un șir de mărturisiri și de încheieri aparținând unor Oameni Mari care, lăsând faptă și întruchipare, vor putea, astăzi încă, să creeze exemplu și model pentru Români. Ea este, de fapt, o Predanie colectivă. La drept vorbind, nu mi-a fost ușor să o adun. A trebuit, mai întâi, să mă învoiesc cu atâtea suflete luminate și să le îndrept într-acolo unde nu numai urma ce lasă altora să capete preț – căci

acesta există și se cunoaște; dar să invoc și îndrumarea – și chiar porunca – de a o continua. Aceasta s-a înțeles numaidecât deși o anumită surprindere am întrevăzut în vorbele ce mi se trimiseseră, arătând mulțumirea că se mai găsește pe undeva o năzuință de a nu se abandona totul și, mai mult chiar, de a se înșirui către mâine, un mâine ce va exista, totuși, fără de îndoială. Mulți își închipuiseră, cu amărăciune, că șirul de povețe se va întrerupe aici; că nu mai sunt, și, deci, nici nu vor mai fi nu doar temeieri de a se înțelege ci chiar ureche în a le auzi și ochi spre a le vedea; că destrămarea a venit și stăpânește. Dar gândul că, poate, aceste bănuieli nu sunt decât o impresie ce rezultă, greșit, la vederea **Românilor de suprafăț** și că există încă, în număr, putere și valori, un „altceva“ în noi ce merită „lucrarea“ tăinică, a biruit, precum și trebuia, până la urmă. Apoi, mi-a mai fost greu și să arăt că fapta, oricare să fi fost, bine-merită și se prețuiește. Sunt oameni, nu puțini, ce socotesc că făcând ceea ce au făcut nu au dat altora decât fructul natural și că totul, venind de la sine, nu are vreo îndreptățire mai înaltă. Aceasta este, poate, un fel de smerenie ori, dacă o vom cântări mai mult, un simțământ al datoriei, pentru care nu se cere plată și nu se caută onoruri.

Dar toate-acestea, vin, de fapt, dintr-o enigmă și dintr-o potrivire. Am stăruit, de-aceea, ca să se vadă aici, în toate acestea, partea tainică, implacabilă și secretă a lucrurilor și mai puțin biografia exterioară care, în orice caz, se va cunoaște și se va cerceta; dar nu se va mai putea cerceta secretul nostru de întocmire, stratul ireductibil al fiecărei prezențe creatoare de istorie și de sens, ce se încifrează, poate, aici. Căci doar înaintarea în taina marilor desfășurări este esențială și, pretutindeni, ea lucrează precum apele adânci, necunoscute, care fac să se prăvălească deodată ceea ce părea până cu o clipă înainte mai imutabil decât munții.

La drept vorbind, această alcătuire fragilă ce am îngrijit ca să se nască – și o avem aici spre a se așeza oricând, în mâinile oricui va avea trebuință de ea – există fiindcă probabil așa s-a hotărât.

Ideea însăși de a o face se reazemă pe convingerea că nu greșim în ceea ce am început să înălțăm, cărămidă peste cărămidă, acolo un de Stăpânirea este neatentă, nepricepută ori, adeseori, iresponsabilă. Dar împrejurarea că Statul Român, de azi dar și de ieri, este inert ori incapabil, nu trebuie să împiedice omul harnic de

la Fapta ce socotește că trebuie să constituie și de la îndeplinirea datoriei vieții lui. Există în toate acestea, un anumit mister, un mister de împărtășire și de învoire la timpul și în felul ce ni s-a destinat.

O anumită preistorie se întrevede, așadar. Ea a început atunci când, dându-mi seama că nu mai trebuie așteptat nimic de la făcătorii-de-rău, am hotărât să arăt că puterea este la noi, acolo unde, însă, se socotește de către „creolul” ciocoiesc că ar fi nu „clasa pozitivă” – cum și este – ci „prostimea”, massa obligată să îl slujească, omul fără istorie aparentă. Dar aceasta înseamnă, de fapt, răspunsul cetățenilor, venit de acolo de unde se află puterea adevărată. Când mi-am dat seama, într-o fracțiune de secundă, că aceasta este **concluzia ireductibilă** totul s-a lămurit ca printr-un miracol neașteptat. Eram parcă în veacul fanariot când în România se scria în grecește, când dregătorii se împărțeau de către Protipentadă și pe când, ca să nu se amestece cu Răul, oamenii țării se retrageau la Moșie, la Mănăstiri, în manuscris și în transmisiunea orală de înțelepciuni și de unde, la o vreme, ieșiseră Pașoptiștii, Eminescu și Marii Învățători.

Noi am început, astfel, lucrarea a ceea ce am numit, ca să aibă un nume de totem, „Asociația Română pentru Patrimoniu” în larna ce a trecut. I-am spus așa fiindcă noi suntem în **Țara Părinților**, adică în **Țara Noastră**. Ideea însăși că astfel trebuie procedat a venit dintr-un anumit simțământ de legitimitate. Dar și dintr-un sentiment de deznădejde de când am aflat că sunt, în România, biblioteci sătești ce se aflau în suferință și cu un buget neverosimil de mărunț, uneori de abia peste un milion de lei anual pentru cumpărare de carte, abia cât două sute de pâini. „Două sute de pâini”, adică doar cu puțin peste o jumătate de pâine pe zi. Iată un peisaj de apocalipsă, o realitate unde pare că s-a înstăpânit Destrămarea. Imaginea însăși a cărților interzise, puține, aproape ignorate, tulbură nu doar pe cel care potrivește cuvintele și stăruie ca să facă, la rândul lui, alte cărți, fiindcă este un făcător-de-bine. Ea ne reamintește și că, înainte de orice ar fi fost esențial în viața fiecăruia, mai întâi a fost o carte de unde am luat Lumina Literelor și a fost o Școală unde un învățător ne-a arătat un drum.

De-aceea, la noi totul s-a făcut aproape ca o misiune și ca o taină, prin dar venit din mâna omului adeseori anonim și poate chiar

din renunțare și din gândul bun că, undeva, un copil ce are nevoie de lumina Cărții, îi va mulțumi binefăcătorului necunoscut.

Aceasta a fost – și este, fiindcă nu se încheie – o înșiruire de evenimente tulburătoare. Ele s-au constituit în fața ochilor noștri și ne-au întărit în a înainta către stratul esențial, de fapt către acel loc enigmatic ce însemnează deopotrivă univers de valori și univers al memoriei, dar, mai întâi de toate, Urmă de existență în istorie. Dar aici sunt încă prea multe rămase în urmă sau lăsate deoparte cu nepăsare. De la clădirile cu vechime, exprimând tradiție și memorie și până la cărți uitate, risipite, pierdute, de la personalități ignorate și fapte ce ar bine-merita recunoaștere publică și exemplificare drept model social și până la idei ce nu se evocă și se pierd și se uită – iată **o imensă geografie de valori** a căror coeziune trebuie realizată și păzită căci, la drept vorbind, Patrimoniul în sine este ceva tainic, este „**Pomenirea Părinților**“. Noi am început prin a face catagrafia temelor, a ideilor, a domeniilor și a personalităților ce contează și care au dat Fapta Mare, năzuind ca să arătăm că există, dincolo de orice incidental de vreme rea, o rețea de inițiative și de acțiune colectivă care, uneori chiar fără a se coordona sau fără a se cunoaște, se întâlnesc sub regimul necesității morale și al imperativelor ce ne depășesc.

Ideea însăși de a reține „Modelul Faptei Esențiale“ și a-l arăta pentru a se putea urmări, înțelege și, dacă va fi vrednicie, să se continue cât va fi omenet și Limba Română în Carpați, este ea însăși tulburătoare. Cred că era acum aproape douăzeci de ani când, într-o seară de comuniune tăcută, în București, între mulți cărturari care, destui, astăzi nu mai sunt pe lume, am ascultat un fel de poveste de înțelepciune, citită, într-un fel cântat, melodios prin echilibru și desfășurat în trepte, ca de omilie, de straniul scriitor profetic care este Dan Zamfirescu. Era poate mai mult decât o „poveste“, așa cum se înfățișa ca un șir de nume despre care însuși faptul că existau ne creează un simțământ neobișnuit, **de înrădăcinare și de stabilitate în Univers**; litania, sau „predania“, se chema „**Părinții Patriei**“ și descria, la drept vorbind, cerul nostru sufletesc, axa lumii noastre, totemul colectiv fără de care totul s-ar fi precipitat în haos și ar fi pierdut orice fel de conținut posibil, aducând nimicul definitiv.

Acum, când îmi amintesc tulburarea ce mă cuprinsese ascultând, pentru întâia oară în forma de atunci – cunoscută parcă sau presimțită – acea invocare ca de Puteri ce apără și însuflă, îmi dau seama că, înaintând odată cu vremurile ce se adăugă fără a se simți, șirul canonic se sporește și el și se ramifică într-o Carte Mare, deschisă, înmulțindu-se, căci în aproape orice vreme – dar mai ales la vremuri grele – sunt de trebuință Oamenii Mari, de fapt „**Părinții Patriei de Azi**”.

Într-un anume fel, aceștia se găsesc aici. Căci în această înșiruire de tablou votiv, de **binefăcători și întemeietori**, care impune prin număr, diversitate și greutate a operei se află mulți dintre cei care, precum în sculpturile cu atlânți, susțin Țara Ideală pe umerii lor, ca să nu se surpe și ca să se afle, într-un mâine nedefinit dar poate îndepărtat, în aceeași înfățișare lăuntrică precum odinioară. Imaginea însăși este, atunci când se desfășoară cu lărgimea trebuitoare, uimitor de bogată în chipuri și învățături care nu au nevoie nici de cuvinte multe și nici de invocare de ranguri, demnități și dregătorii. Așa i-am și așezat, laolaltă și fără nici un fel de ordine anume căci, privind totul de sus, dintr-o perspectivă a epilogului care aceasta are însemnătate mai întâi, nu ar trebui să existe precădere și, la drept vorbind, nici nu există. Stau astfel la un loc învățătorul de țară, vlădica de „Țări”, povățuitorul de tineri și de copii, deslușitorul de semne vechi, descoperitorul de forme și culori de azi ori de alaltăieri, o lume cu toate stările sociale desfășurate fiindcă pretutindeni sentimentul misiunii a apărut și „lucrează” în felul lui nedeslușit, enigmatic, așa cum pogoară harul.

Astfel se explică și cartea ce închei aici și care, dacă se va putea, va aduce vreodată o înseninare și ea însăși, poate, va deveni model; fiindcă, la drept vorbind, chiar dacă pentru Fapta noastră bună și pentru Gândul Bun ne răsplătește Dumnezeu, sentimentul că efortul stăruitor, uneori eroic, ajunge să se știe și, poate, să se și urmeze, întărește moral și confirmă, iluminând. Căci noi suntem **România tainică**, oameni de tot felul și de peste tot, pentru care esențial nu este de a câștiga în imediatul trecător ci de a fi încredințați că pentru locul acesta, unde, într-un sat de departe, stau adormiți cei ce ne aduseră lumină și sens, pentru acest loc am făcut „ce trebuia”. Și la o vreme, când o mai trebui, vom face și Predania definitivă, către cei ce ne urmează și vor fi.

Încheiată la 14 Septembrie 2005, de Ziua Înălțării Sfintei Cruci

POVESTEA „ZEULUI ÎNTRUCHIPAT“

Prefață la vol. **„Timp și sărbătoare“**. **Obiceiuri și tradiții calendaristice la Români** de *Julia Maria Cristea*,
Ed. Carpathia Presss, 2006

Specializată până astăzi într-un fel de „literatură cu ocazie geografică“, de fapt un gen propriu care amestecă, adeseori pasionant, evocare, document și reportaj, Julia Maria Cristea nu-i, la drept vorbind, un scriitor prolific deși opera există și a găsit o formulă potrivită în a se exprima. O „istorie sentimentală a Vienei“, socotită a fi încă nedefinitivată, există totuși și se citește cu delicii, un reportaj despre Thailanda, având extensiune și „material“ exotic este conceput într-o manieră atrăgătoare, de „povestire prelungită“, unde observația directă și documentul se întâlnesc în măsuri echilibrate și policrome – acestea sunt, la drept vorbind, creație în marginea „realității imediate“, unde, totuși, straturi diferite, unele prea puțin vizibile, se disting ori se bănuiesc. Nimic nu ar părea să presimtă, de fapt, o altă perspectivă decât aceasta care, în orice caz, alcătuia „o formulă“ și asigură o anumită continuitate de „proză de bel-canto“.

Dar pe la jumătatea lui ianuarie, în acest an, recitindu-i câteva din producțiile recente ce se publicau, cu o exactitate de ceasornic traducând „ocazia calendaristică“, mi-am dat seama că acestea năzuiau să se alcătuiască într-un chip definit, formând o carte ce există și este constituită. Modul însuși de a se naște mi s-a părut tulburător. Ea cuprinde „tradițiile re-trăite și reconstituite“ într-un fel ce nu aparține etnologului și, deci, savantului (deși se alcătuieste cu atenție și se documentează) ci scriitorului care năzuiește nu doar „să recupereze“ o viață tradițională ce nu s-a stins ci și să se explice, în straturile lui profunde și, poate, insondabile, arătând „cine este și de unde vine“.

Aceasta este o atitudine mult mai răspândită decât ni se pare acum când privim totul mai degrabă din perspectiva „culturii de consum“ și a realităților de societate superficială curentă căci, oricât ne-am închipui că fiind moderni, noi avem încă viu și nedeslușit un îndemn misterios către „origină“ și „rădăcini“ care, la rândul lui, are un grad de generalitate deși se observă puțin și se desfășoară tainic; însă acesta va rezista peste timp fiindcă ilustrează „diferența“, diver-

sitatea și, până la urmă, „arhipelagurile de specificuri”. Unii, care nu înțeleg că este cu neputință a se exprima „în afara seriei” dacă nu își găsesc, pe lângă „dimensiunea individuală” și „dimensiunea colectivității specifice”, își închipuie că aceasta ar fi atitudine „paseistă”, consecință a „culturilor întârziate” și „rămase în iluzia nemodificărilor” și, deci, ostile „progresului”, care se fetișizează, confundându-se schimbarea prin tehnologie cu valorile în materie de spiritualitate. Aceștia invocă, atunci când se pronunță în această tematică, noțiuni ce nu pot explica altfel decât în felul unor etichete defăimătoare ce se și întrebuițează adeseori prin expresii neconținutistice precum sunt „reacționar” și „sămănătorist”. Adică, într-un plan subțire, cine scrie despre tradiții ce trăiesc în marile straturi tainice de colectivități ar fi caduc și inertial și, până la urmă, „depășit”. În această materie, însă, demonstrația nu se face și, până la urmă, aceasta este și cu neputință de făcut.

De bună seamă că nu aceasta este atitudinea ce a făcut posibilă „literatura de restituție” ce ne-o dă, astfel, Julia Maria Cristea. Aici, în aceste eseuri care ascund efortul de a le alcătui și, deopotrivă, de a le face să existe, este de văzut, întâi de toate, sentimentul tulburător al „pomenirii părinților” fiindcă ori de câte ori ascultăm aceste voci cu aparența indefinită – ce ne vorbesc, însă, atât de lămurit încât le înțelegem uneori chiar și fără cuvinte – suntem parte dintr-un ritual enigmatic și intrăm într-un spațiu ce nu mai aparține contingentului, proiectat, așa cum și este, într-un **prezent continuu**.

Această carte m-am gândit să o public și, dacă se poate, să o public acum. Ca să deslușesc dacă ea „există”, adică, de fapt, dacă are coerență și „stă” în structura ei interioară, am recitit totul și am încercat să o înțeleg. Era izbitor că autoarea se gândise să reconstituie „un calendar sacru”, adică un altfel de repetiție a timpului convențional, care, de obicei, orânduiește societățile și le așează în condiția lor ireductibilă, de „strângere la un loc de oameni” în concordanță cu natura. Acest „calendar” ar fi trebuit, fără de nici o îndoială, să se aștearnă complet și îmi apărea de netăgăduit că gândul ce pornise să se exprime avea în vedere o înfăptuire prelungită, laborioasă și, poate, „sacrificială”. Ea, când s-ar fi încheiat, ar fi dat „un document de viață istorică” uimitor de puternic și de convingător, orânduindu-se între „cărțile mari” ce, fiind trebuitoare, era neîndoios că se vor scrie cândva. Dar, de fapt, când și în ce fel? Dacă, totuși, această carte ipotetică nu ar fi fost încheiată și rostul ei nu ar fi întârit, prin existență, conștiințele ce o așteptau? Și dacă, întârziată

fiind, nu ar mai fi adus, atunci când, poate că totuși ar exista, efectul care, astăzi, se așteaptă și îndemnarea, prin gest necontestat, către a se urma astfel de faptă și semnificația ce o vehiculează?

Rezultă că esențial este că această carte să existe acum, așa cum este ea, și că, dacă mâine întregul ei virtual se va întinde, se va completa și va avea desfășurare de tablou, măcar „ideea lui de breviar“, ce se observă aici, a semănat, precum Semănătorul ieșit primăvara pe câmp, ca să se fructifice altădată, mai târziu, în viitor. Iată de ce am hotărât să fac posibilă, prin îngrijire și editare, această carte care s-a scris parcă de la sine sau a fost „dictată“ de undeva chiar dacă ea constituie într-un fel doar schița – ori nucleul redus la esențial – din ceea ce va putea fi, într-un viitor indefinit, Cartea de Povești mitice, închipuită de autoare.

Însă există și aici „o enigmă a facerii“ căci ceea ce a fost la început, poate, o „încercare de a evoca“ a devenit, cu vremea, o colecție de contribuții aproape cu neputință de clasificat de unde, însă, reiese – cu o vigoare ce uimește – puterea Tradiției și perpetuitatea ei. Căci, de fapt, **„Timp“ și „Sărbătoare“** nu-i doar o arheologie în straturi de o vechime impresionantă ce nu se întrevăd de obicei dar se presimt întotdeauna pe căi ce aparțin nevăzutului; aceasta este și un document de stăruință a unui impalpabil ce ne definește și, în cele din urmă, adaugă încă o contribuție la directiva interioară ce ne ajută să fim noi înșine, arătându-ne „specificul“ și „diferențialul“.

Căci într-o lume unde „a fi specific“ este totuna cu a supraviețui culturalicește, astfel de izvoare de arhaic, aproape fără vârstă, sunt nu doar reazem de colectivitate ci totem ce trebuie privit cu adorația ce se datorează „Zeului întruchipat“.

2006

„CAZUL LAHOVARY“

Prefață la vol. **„Paul Lahovary. Ultimul bizantin“**
Ed. Carpathia Presss, 2005

Cartea ce am alcătuit acum se datorează prețurii arătate încă de acum mai bine de un sfert de veac pentru opera lui Paul Lahovary; aceasta s-a tradus în diferite moduri, fără să aibă, însă, un

efect prea mare, din nefericire. Poate vremurile, sau oamenii, sau eu însumi, să fi fost de vină. Dar acum încerc să refac, din bucăți sparte din nepăsare, un chip ce binemerită să fie știut. Mi-au fost de folos în această muncă de restaurator Dna Dominique Lahovary, fiica scriitorului, și Dr. Dimitrie Grama, poetul sensibil din Danemarca.

Acesta este doar primul pas. Vor urma, probabil curând, alții, întâi de toate ediția de „Opere”. Apoi, poate, monografia. Și, în sfârșit, **locul** ce va primi; acesta este însă **după cum o vrea Dumnezeu**.

Opera lui Paul Lahovary este aproape necunoscută în România, și aceasta nu doar prin climatul de confuzie ce domnește astăzi la noi. Cred că, exceptându-mă pe mine și, poate, pe inteligenta și harnica universitară Irina Petraș (care a re-editat „Vântoasele” acum câțiva ani, dar fără cine știe ce ecou), cred că nu mai este nimeni care, auzind despre acest autor, să depășescă, printr-un gest elementar de curiozitate intelectuală, informația brută și să caute detalii. Aceasta nu este o excepție de la *regula uitării* și, de fapt, de la *doctrina destrămării* ce se cultivă astăzi cu o „exuberanță a sfârșitului” pe care nu înțeleg și o detest. Și el, ca și mulți alții care, risipiți prin lume, anunțară printr-un fel de taină, o *metafizică a Dorului* și un prototip ce îl vom denumi în curând „Noul Român”, este scos din memoria colectivă, eliminat din nepăsare ori rea-voință și făcut, cu sistemă, inactiv spre a nu crea model.

„Recuperarea” – căci despre aceasta este vorba, de fapt – nu se va face ușor. Va fi nevoie de stăruință, cheltuială de energie și de bani – dar și de efort fără certitudinea succesului final – spre a se așeza la loc, și a se edita măcar, opera ce ne-a lăsat acest „boier din Hiperboreea” trecut la limba franceză, la o vreme, precum alții în alte vremuri treceau de nevoie la catolicism. În felul lui, și el ilustrează *cazul dramatic, opera întreruptă sau suspendată* și, poate, *ipoteza de creație* ce nu s-a realizat. Dar privind mai cu luare-aminte totul, observăm că această bănuială nu se confirmă, în cele din urmă. Opera există, cu valoarea ei.

Scriitorul reprezintă în sine un caz de izolare inherentă, în a cărui constituire nu a pus efort sau voință. El era de la sine altfel decât contemporanii deși, într-un anumit procent, se observă pecetea timpurilor. Istoriograf, în materie de istorie mărunță a Bucureștilor; prozator de eresuri, strat folkloric și materie arhaică păstrată fără

*explicație peste multe secole, traducător de operă eminesciană emblematică – acestea sunt gesturi de căutător al identității în Tradiția ce depășește individualul și atinge un fond colectiv rapsodic. Uneori se invocă un gen proxim care, fiind posibil cu Mircea Eliade (mai ales din „La țigănci” ori „Șarpele” dar mai mult din eseistica de direcție ce a generat „România eternă”), nu este, totuși, hotărâtor. Această nu-i influență și participare la o **direcție** ci expresie de exponent și creație de interpret ce simte, fără a găsi motiv imediat, trebuința de a vorbi din straturile ce sălășluiesc fără vârstă în profunzimi. Atitudinea se conservă și chiar sporește în amploare odată cu trecerea anilor chiar dacă lipsește acum contactul direct ori poate chiar tocmai de aceea. Țara originară devine un fel de spațiu mitologic – unde spiritul se întoarce ca într-o magie.*

2005

„PATRIARHUL BIBLIC”

Postfață la vol. „**Patriarhul biblic**” de Calinic Argatu,
Ed. Carpathia Presss, 2005

Eseul ce m-am gândit să public acum aparține lui Calinic Argatu, căruia îi spun astfel pe numele de scriitor și nu de ierarh. Căci „**Patriarhul biblic**” este un adevărat portret scriitoricesc întocmit de un intelectual unui Părinte al Patriei ce ar fi putut să nu poarte mitră și nici însemne de Patriarh; ori, mai bine zis, ar fi putut să fie un „Patriarh” doar prin autoritate, operă sau acțiune socială. El s-ar fi putut chema, deopotrivă, Sadoveanu, Arghezi, G. Călinescu, Blaga ori Constantin Noica, oameni ai misiunii unde fuseră chemați de o poruncă neauzită și aduși s-o îndeplinescă de o mînă nevăzută, ce i-a așezat acolo **unde** trebuia și **cînd** trebuia.

De fapt, aici scriitorul „zugrăvește” – căci acesta este parcă un portret de erminie – evocă și definește **clipa enigmatică a insuflării** și ceea ce urmează în vremuri după aceasta, înălțînd o prezență ce **participă**, în zilele vieții noastre, la o poziție de **simbol** ce depășește contingentul și **se întipărește**.

Textul însuși este de o frumusețe stranie, părînd a fi **inspirat** prin precizie de mister produs printr-o pogorîre de har divin într-o clipă ce nu se poate cunoaște dar ce l-a cuprins, cîndva, pe „Al cincilea Patriarh” al românilor.

Text, zic, de clasă înaltă și de scriitor memorabil, ce pășește pe urmele celui care rămîne cel mai de seamă scriitor bisericesc român al secolului ce abia a trecut: Antonie Plămădeală. Căci dacă Dumitru Stăniloae este Filosoful, iar Nestor Vornicescu este Descoperitorul, Scriitor și „Sămănător de idei” va fi socotit, pentru aceste vremuri și de-a pururi, Antonie Plămădeală. În urma lui, **urmă mare**, stă acum Calinic Argatu.

Și, alături de aceștia, marele scriitor de literatură „făcută la lumină” – dramaturgul fondului imemorial, ce ne „lucrează” cu secretul straturilor fundamentale: Bartolomeu-Valeriu Anania.

La drept vorbind, în lumea noastră unde prea puțin se știe și se prețuiește contribuția uriașă dar **sublunară și misterioasă** a literaturii ce vine dinspre Biserică, sînt încă mulți cei ce vor însemna, pe răbojul nesfîrșit, semne și sensuri ce nu se șterg. Îi vedem azi și îi vom înțelege poate mîine mai bine, cînd o mai dreaptă privire ce și-a înlăturat ceața seculară de pe ochii ce își doresc adevăr, va ajunge, în sfîrșit, să îndrume pașii sufletești ai unei populații ce și-a găsit căile esențiale, după prea de tot multe rătăciri.

2005

UN APOSTOL AL „TIERS-MONDISMULUI” SAU UN FILOSOF AL „VIULUI”?

Postfață la vol. **„Reconquista. Eseuri și studii de geopolitică spirituală europeană”** de *Francis Dessart*,
Ed. Carpathia Presss, 2005

Pe la mijlocul verii lui 1990, am primit la redacția ziarului „Națiunea” pe care îl conduceam în acea vreme, la București, un pachet conținând mai multe articole desprinse din felurite publicații și câteva eseuri dactilografiate la mașina de scris, împreună cu o scrisoare

venită din Belgia, de la Namur. Cel ce o iscălea – și iscălea și textele ce i se alăturau – era profesorul Francis Dessart, despre care auzisem în discuțiile anterioare, în casa lui Iosif Constantin Drăgan, editorul ziarului, „cel mai bogat român de pe planetă”, cum i se spunea și atunci. Despre profesorul Dessart, ce era evocat de către alți câțiva, puțini, intelectuali cu vederi europene și fără nici un fel de complexe de inferioritate – ca și mine, de altfel – privind originea, extracția ori limba de exprimare, se vorbea cu respect și cu un gen de prețuire necondiționată. Răsfoind corespondența ce mi se trimisese, m-am simțit deodată tulburat fără să-mi pot explica pe moment etiologia acestui sentiment și am rămas în fața numeroaselor pagini pe care le aveam de citit până când, târziu, în noapte, le-am încheiat, clarificându-mă asupra tematicii și obiectivelor. Era, ceea ce se și întrevedea imediat, o acțiune intelectuală agregată, precisă și definită, aparținând unui intelectual format într-o tradiție care aparținea unei Europe sub-lunare, neoficiale, unde participau, deopotrivă, romanticii germani, neo-druidismul englez și „lakiștii”, Generația '98, spaniolă, cu Unamuno și Ortega y Gasset, poate Maurice Barrès, Berdaiev și Constant Chevillon, și încă mulți alții, citați rar și evocați și mai rar dar cu ecouri lungi, ramificate care, mai degrabă, se întăresc cu timpul. În mod inexplicabil, temele intelectuale întâlneau un anumit **indigenism de afirmație autohtonă**, foarte cultivat în literatura română din veacul XX, atât de Nicolae Iorga, cel mai însemnat istoriograf de la noi, spirit universalist ce anticipase în felul lui Școala de la „Annalles” cât și de Lucian Blaga, creator de sisteme în antropologia culturală, și G. Călinescu, autor, strălucit, al „Istoriei literaturii române de la origini și până în prezent” (1941), probabil cea mai importantă istorie antropologică a unei literaturi europene. Pentru mine, adept al „protocronismului” (o idee culturală, din anii '70, din România, ce evidenția ipoteza unei universalități intrinseci prin creație localistă, un fel de „Orbi per Urbem”), doctrina ce bănuiam în substrucția eseurilor lui Francis Dessart era nu doar inteligibilă ci și acceptabilă. Am îmbrățișat-o pe loc.

În vremea aceea, mă străduiam să creez o acțiune culturală conjugată și, pe lângă „Națiunea”, reușisem să conving pe editor să fondăm și alte două publicații: „Dacia Literară” și „Mileniul III”. De fapt, „Dacia Literară” însemna și un indiciu de **tradiție însușită** căci re-edita, după o sută cincizeci de ani, „foaia” capitală a lui M. Kogălniceanu

și revigora substanța de atunci, încă activă, de fapt perenă. Doar „Mileniul III” era un titlu nou, gândit în felul unei „tribune de idei” ori, mai bine zis, o „panoramă de idei alternative”, altele decât cele ce păreau a se fi impus „în marginea Imperiului” pentru o sută de ani. Erau, însă, **idei europene** ce evidențiau nu **model unic** ci variante, soluții diferite și chiar un cult al diferențierii, arătând căi inedite, formulări ingenioase și, la drept vorbind, realități cu gradul lor de complexitate. Cât despre „Națiunea”, căreia insistasem, înainte de început, să-i dăm acest titlu, era, în chip programatic, re-editarea altui ziar, din anii '40, creat de George Călinescu; așadar încă o tradiție ce se reactiva.

În felul ei, această realitate jurnalistică se dovedea un proiect ambițios și, în multe puncte, posibil și necesar. El ar fi trebuit susținut nu doar administrativ ci, de bună seamă, și prin atitudine calificată, luciditate și concepție organizatorică. Din acest punct de vedere, formula pe care o calculasem se dovedise ingenioasă și avea un grad înalt de originalitate. În doar câteva luni, se apropiaseră de „Națiunea”, colaborând frecvent cu opinii și analize care ar merita astăzi o altă soartă decât uitarea în colecția de bibliotecă, un număr impresionant de autori cu „semnătura grea”, ce atârna mult în balanță. De la Paris, veneau eseuri ale celebrului „scriitor politic” (cum se intitula) Nicolae Baciuc, autorul unei cărți cu faimă „Yalta și crucificarea României”, care descria „Marele Târg” între Occident și U.R.S.S., făcut, în 1945, pe seama țării de la Dunărea de Jos.

Din Freiburg (Germania) „exilatul metafizic”, fără țară, Vasile Barba, conducătorul Aromânilor, popor uitat în Atlantida Balkanilor vechi, scria rar dar convingător. Poetul și pedagogul ortodox Theodor Damian trimitea eseuri din New-York, unde locuia. Istoric cu faimă, dr. Viorel Roman, de la Universitatea din Bremen (Germania) aducea și el puncte de vedere altele decât „corectitudinea politică” de mai târziu, totuși și pe atunci presimțită în datele ei doctrinare primitive. Maria Briede, poeta letonă, Vasile Levițki, scriitor de la Chișinău (din „Moldova sovietică”), Manlio Contri, jurnalist social de la Roma, C. Michael Titus, eseist politic londonez, completau o formație strălucită, în al cărei mediu intelectual prezența lui G. A. Pordea, faimos parlamentar european, și a enigmaticului „scriitor internațional” Traian Filip, român de origină dar locuind la Palma de Mallorca și Milano, se dovedea absolut potrivită.

Astăzi, cînd evoc acele vremuri, sentimentul de inverosimil apare și îmi este greu să-l înlătur; era, într-adevăr, o formație irepetabilă, arătînd ceva misterios în maniera ei de agregare. Aici, deci, începu să se exprime Francis Dessart cu eseistica lui incisivă de o mare asociativitate și pregnanță în formulare ce s-au remarcat numaidecît.

Peste cîteva săptămîni, fără să fi fost anunțat din vreme, l-am întîlnit pe neașteptate la redacția „Națiunea”, unde sosise de îndată ce ajunsese în România. Impresia lăsată atunci este de neuitat. Era un intelectual parcă din alte vremuri, uluitor de bine constituit, informat și, cum se zice în mod curent cu o admirație de limbaj orășenesc, „tobă de carte”. Un spirit fin, cu atitudine educată și ținută impecabilă, sinceră în sens etimologic, adică „sine cera”, ca mierea fără ceară reziduală, transparentă cînd începe să se manifeste prin întindere fluidă. În totul, era un „european vechi”, de conformația lui Montaigne, adică un moralist cu principiile ferme, însușite și dezvoltate, care trebuise, în vremurile tulburi ce le trăiam, să se manifeste prin acțiune, misionarism și chiar un anumit gen de apostolat. Ori, poate, așa mi se păruse atunci, la o întîie vedere.

Cu vremea, citind tot ce îmi trimitea și schimbînd scrisori care formează o corespondență quasi-renascentistă ce ar merita publicată cîndva, am înțeles mai mult din acest personaj (căci personaj era!) cu enigma lui ori, mai degrabă, cu misiunea ce i se dăduse de nu se știe unde. Căci, la drept vorbind, Francis Dessart era mai mult decît părea în aparența didactică și în biografia ex-cathedra ce îl impusese prin titluri și onoruri cărora nu li se mai știe numărul; era un spirit enciclopedic care năzuia să aducă în compatibil **mira- culos, etică și justiție istorică**, un filosof irenaic proto-creștin, ori, poate, un ecumenist al tuturor formelor posibile unde spiritul se manifestă și lasă o urmă ce merită memorată.

Vremurile care urmară, tulburi și ele ca și oamenii ce le trăiau, întăriră mai degrabă impresia tulburătoare de atunci și chiar îi aduseră alte nuanțe, ce se observară aproape imperceptibil.

Omul de azi, mai înțelept și parcă mai fără iluzii decît cel de acum aproape cincisprezece ani, dar cu un fel de seninătate clarvăzătoare pe care o dă, adeseori, **insuflarea**, are aceeași finețe caracterologică de rasă străveche, același sentiment fratern, aceeași **înțelegere a viului** ce întîlnisem și admirasem altădată. Dar, deopotrivă, și un

simț – ce s-a întărit și îl definește – al valorilor care nu se negociază și al acțiunii lui, poate istorică, și care, văzută de aici, dintr-o **lume creolă**, pare a unui războinic singularic.

*

Opera lui Francis Dessart ar merita, fără îndoială, o mai largă propagare și, poate, chiar organizări superioare cu caracter sistematic căci impune, înainte de toate, printr-o diversitate neobișnuită de domenii și tematică, dacă nu chiar prin caracterul de înainte-mergător în teritorii științifice neconstituite pe deplin. Aici, scriitorul face muncă de pionierat, **prospecție** în avangardă. **„Notre santé grâce aux animaux“** este o „introducere în **zoothérapie**“ dezvoltată, în 1999, prin **„Animaux et compagnions de notre vie“**; **„Une seule terre, une même vie“** (1993, cu o altă ediție în 1995) cuprinde „elemente pentru o eco-irenologie“; **„Universalist Pedagogy to build the future of humankind“** (1997) conține o ipoteză de „pedagogie universalistă în spirit futurologic“; alte studii, dizertații și „comunicări“ exprimă puncte de vedere în geopolitică, „religiologie“ și „politologie“, în „ecologie“, „bioetică“ etc. Aspectul operei devine baroc prin enciclopedia, iregular față de „știința oficială“ și într-un anumit sens, „medieval“ și „ezoteric“, căutând un principiu unificator, o cheie de boltă, o „Cauză a cauzelor“. Aceeași atitudine se evidențiază în materie religioasă, unde eruditul se manifestă, cu opțiune bănuită în direcția ecumenismului însă cu accent neobișnuit către Bisericile „minore“, prea puțin cunoscute, de fapt quasi-secrete, enigmatice. Unele dintre acestea îi arătară o prețuire bine-meritată prin acordare de titluri, ordine și onoruri.

Gândirea, în ansamblul ei, are ceva teosofic, în sens etimologic, deși depășește această categorie. Savantul este un spiritualist, la drept vorbind. Întâi de toate ar fi o filozofie a lumii propriu-zis teistă, căci pretutindeni în tot ceea ce există se observă un suflu divin, o consubstanțialitate ce ar crea un gen de frăție universală și o concordie între *cuvântător*, *necuvântător* și *vegetal*, toate aspectele viului ce au îndreptățire egală în absolut. Sf. Francisc de Assisi, dr. Albert Schweitzer sunt aici sursa doctrinară, dar poate și Sf. Serafim de Sarov, Tolstoi și Kahlil Gibran. Totul fiind **viață** și **creatură**, rezultă că divinusul se regăsește pretutindeni iar noțiuni precum „inferior“ și „superior“ nu își mai găsesc rostul. Aceeași concepție domnește în

domeniul **umanului** care, fiind o varietate a lumii vii, repetă mecanismele generale; „divinul” fiind relevat pretutindeni, se exclude „excepționalismul”, „rasa superioară”, „popoarele alese” precum, în alt plan, „omul” nu stă mai presus de „necuvântător”. Culturalicește, popoarele au îndreptățire de a-și exprima **universalul propriu**, rezultând dintr-o dezvoltare **endogenă** la adăpost de aculturație, creând valori. Acum abia se explică de ce eruditul se manifestă cu un „penchant” vădit către ortodoxie, unde Dumnezeu este acolo unde-i episcopul iar episcopul se află acolo unde este Neamul său.

Bineînțeles aceasta ar fi schema ideală, proiectul irenaic, Timpul Păcii eterne. Dar întrucât utopia lui teosofică, de Paradis terestru, rămâne doar un scop final și nu se întâlnește încă în realitatea decăzută, cărturarul se transformă într-un misionar al acestei doctrine cu un caracter „alexandrin”. În lumea depravată, stăpânită de ideologiile „excepționaliste”, de Imperiile ce întruchipează Răul universal (văzut la o scară mai largă decât domnia Satanei, din creștinism), de omul ce se închipuie, fără dreptate, a fi superior și discreționar supunând vietățile la „vivisecție”, crimă ritualică și masacru sistematic, o astfel de gândire ar fi trebuitoare și s-ar impune prin apostolat și predică, prin acțiune salvatoare și misiune de echilibru universal.

În acest punct, filozofia lui Francis Dessart atinge stratul cel mai tulburător posibil, ce nu se poate nici măcar descrie ci doar intui: este, totuși, omul „întruchiparea cea mai înaltă a Creației”, cum se spune deobicei? Și dacă, așa cum s-ar putea imagina și, uneori se constată, lumea vie, necuvântătoare ori vegetală, își află alt fel de rațiune de a fi, ce nu se înțelege suficient de către gândirea omului, prea de tot mărginită? Într-un anume fel, eruditul urmează pe Alfred Kastler dar, în aceeași manieră „eretică”, dezvoltând liber și luând de peste tot, din animism, reflecție chineză, cultura africană, „getism” carpatic. Suntem, la drept vorbind, într-o formulă intelectuală ce nu se poate defini prin restrângere. Culturalicește, apostol al „Tiers-mondismului”, Francis Dessart pare a fi, la o scară mai înaltă, un filozof „du vivant”, un doctrinar al „viului”, un spirit integrator de o întocmire stranie azi, ca și ieri. Înțeles azi mai cu seamă în mediile savante, el va fi mâine socotit drept ceea ce este, adică un profet al Noii Umanități.

2005

„REVOLUȚIA TĂCUTĂ“

Prefață la vol. **„Onoare națională și solidaritate umană. Itinerariul spiritual al lui Gandhi“** de *Francis Dessart*, Ed. Carpathia Presss, 2006

Opera de „enciclopedist eretic“ a lui Francis Dessart nu se rezumă la **„Reconquista“** (2005) deși aceasta este deocamdată capodopera lui în materie de filosofie a culturii și cu probabilitate și punctul cel mai înalt în viziunea fenomenelor de ansamblu. Acesta fiind „nucleul originar“ în idee și, deopotrivă, în metodă, rezultă că tot ceea ce o va completa însemnează examinare de detalii ori dezvoltări de schițe ce doar se bănuiau ori nu își găsiseră decât sugestia fără a putea să se închege prin demonstrație și exemplificări. Adaosurile sunt posibile și pot fi numeroase. Întâi de toate, ar fi **extensiunea în geografic** care ar însemna verificări de concluzii ce se evidențiaseră în mediul european fără a se putea observa mai în largime fiindcă lipsea domeniul de aplicație. **„Onoare națională și solidaritate umană“**, subintitulată „Itinerariul spiritual al lui Gandhi“, completează materia din „Reconquista“ și, până la un punct, îi dă mai mult specific căci aduce „cazul particular“ și substanța istoricește atestabilă; încheierea se întărește astfel prin document și face să se reazeme teoria în biografic și factologic. Schema rămâne însă asemănătoare. Și aici, ca și în studiile despre „europenitate“, „răspunsul autohton“ față de ocupantul ce aduce aculturație și este stricător de tradiție prin injectare de „forme fără fond“ constituie tema predilectă și se examinează atent și ingenios. Acum, însă, metoda s-a modificat căpătând mult epic și aport documentar ce impresionează prin aspectul de „biografie exemplară“ de unde concluzia reiese pe căi indirecte și poate și de aceea mai pătrunzătoare. Nu-i vorbă, „Itinerariul spiritual“ diferă și ca moment de creație căci este anterior cronologic și chiar mai „literar“ decât eseistica recentă, unde ideologul și „intelectualul de directivă culturală“ s-au impus definitiv. Această evoluție de la „epic“ la „etic“ nu supără de vreme ce ilustrează două vârste intelectuale și, de fapt, două metode în a se orândui materia către un obiectiv ce nu s-a modificat. Epicul, însă, impresionează printr-un anumit **cult al exemplarității** care pasionează de obicei și devine memorabil. Filosoful desfășoară acum

impunătoare tablouri de viață istorică unde dincolo de incidental apar spețe și prototipuri care, la rândul lor, sunt deopotrivă „vechi” și „noi” fiindcă ilustrează scenarii ce se repetă la nesfârșit în timp și spațiu. Gandhi, ca să exemplific, nu-i „indianul exponențial” și consecința unei istorii locale ireproductibile aiurea ci un „model de reacție națională” ce se întâlnește deopotrivă în Antichitatea gallică, în America de după conquiste ca și în Africa post-colonială de deunăzi. Și stereotipurile se recunosc ușor. Iată, într-un episod oarecare, pe „creolul rebel” care se „naționalizează” atunci când revine din școlile înalte absolvite în Metropolă; apoi, „trădarea clericilor”, adică „intelectualitatea tranzacționistă” și, la antipod cu aceasta, intuiția populară „primitivă”, care nu greșește; „revoluția națională” prin „regenerări morale” etc. Acestea sunt „scenarii” cu un grad înalt de universalitate, repetând „personaje” și „sensuri” ori de câte ori apar aceiași stimuli ce reclamă nu altfel de reacție și atitudine.

Și, totuși, o contribuție ce diferențiază „gandhismul” apare și se subliniază fiindcă exprimă nu doar originalitate ci chiar și soluții ce slujesc atunci când contextul se asemănă. El aduce sfidarea pașnică, **„retragerea în istoria paralelă”** de unde ocupantul lipsește și aplică un fel de „dez-angajare ce creiază curaj” prin repudiere și boycott; aceasta este **„revoluția tăcută”**. O metafizică și, în același timp, o ideologie socială se subînțeleg. Fiind evident că, în termeni uzuali, *puterea se află la popor* (în felul ce spunem noi, în ortodoxie, că Dumnezeu vor bește prin Neamuri), rezultă că abia unitățile organice fac orânduirea firească și aceasta ar fi un șir de „comune” și alăturări de comune dezvoltate în „cercuri concentrice”, formând ceea ce s-ar chema o „comună republicană”. Acest „comunalism” ar merita examinat însă mai în detaliu și așezat în proporții istorice felurite de la noi și de la alții, încercându-i-se capacitatea de a se reproduce și, deci, de a stărui. El nu vine din evoluția locală și nu-i product hindus însă nici european, deși atingerile cu **„medievalitatea țărănească”** ori **„cetățenismul de orașe mici”** europene nu se pot nega.

Dar, de fapt, ceea ce pare eclectic este, în realitate, „originar”, adică aparține unei Tradiții ce încă nu s-a desfăcut în religii diferite și, prin aceasta, în războaie confesionale. Pretutindeni apare un simțământ inactual și de esență aproape arhaică unde „respectul pentru viu” în formele cele mai diferențiate, pentru viață și natură și pentru orice fel de ființe, rase și populații este hotărâ-

tor și ireductibil și nu se aseamănă cu nimic din ceea ce socotim astăzi a fi „modern” și „înaintat”. Aici îl în trevedem pe „omul vechi” și împăcat cu cosmosul în felul unei complicități de esență religioasă însă nu strict confesională, practicând, deci, un echilibru natural ce îl face „parte” și reflex dintr-un întreg deopotrivă nesfârșit și misterios. De aici rezultă și un fel de antropologie în chip izbitor „reacționară” unde „progresul simplificator” este repudiat iar anti-industrialismul însemnează „anti-imperialism”. Sunt fragmente de doctrină foarte „eminesciene” prin conținut și unde se evocă, fără a se denumi, **doctrina statului natural** care, fără a fi propriu-zis indiană sau românească, apare oriunde este trebuitoare și tocmai în „momentul indigenist”, ce se repetă periodic atunci când „locul” este amenințat de forțele de viitură. O anumită universalitate de atitudine și, deci, și de reacție izbește și de aceea oriunde se vor citi aceste propozițiuni, pe orice meridian al globului unde veneticul înlănțuiește pe autohton, acestea își vor găsi ecou și vor aduce emoția tulburătoare ce arată „începutul re-descoperirii identității amenințate”.

2006

O FINEȚE DE „CLASĂ POZITIVĂ”

Postfață la vol. „**Doamna Ambassador**”
de *Doina Maria Păcurariu*, Ed. Carpathia Presss, 2005

Acum mai bine de zece ani, începuse să apară, în CASA LUX, o istorisire pasionantă ce o urmăream cu plăcere și uimire, mai cu seamă că pe autoare, Doina Păcurariu, un hispanist cu notorietate, o cunoșteam destul de bine și o apreciam ca intelectual. Era o poveste în foileton, care atrăgea atenția și era bine „pusă în ramă” și din punct de vedere grafic, așternându-se în pagină într-un chenar înflorat, ca dintr-o carte cu ornamente manieriste, din vremuri de altădată. Ideea de a publica, în episoade înșiruite, povești din viața „Doamnei Ambassador” îi aparținuse Marianei Brăescu, cea care, într-o inspirație ce nu se poate explica decât într-un singur mod, croise dintr-o dată și revista și formulase ideea; dar părea o idee neobișnuită la acea vreme, când a pune „literatură” într-o „revistă despre case” crease, poate, unora, o impresie de nepotrivit. Dar, de fapt, această

aparență de incompatibilitate – care nu era adevărată, bineînțeles – arăta ceva și despre ceea ce, mai încoace, se va numi „fenomenul CASA LUX”: era, la drept vorbind, compoziția unei reviste de cultură ce acționa mai degrabă în sensul tainic, de straturi interioare și adânci și nu în suprafețele „specializate” ale culturii orînduite prin instituție, cutumă și profesioni. Astfel, începea să se înțeleagă, parcă fără cuvinte inutile, ceea ce era mesaj transmis pe căi ce se deschideau de la sine: cultură, adică faptă îngrijită care, creînd ori întreținînd omul cult, îl făcea echilibrat, potrivindu-l cu schema lui interioară, apropiindu-l de pecetea enigmatică de la origină, ce i se dăduse poate fără a o cunoaște. O „cultură” în sens încăpător, poate chiar simbolic. Intrau acolo „Sămănătorul” biblic de boabe de grîu ce vor rodi cîndva și vor continua ce începuseră alții; „Păstorul cel bun” îndrumînd și îngrijind turmă de orice fel și de orice număr; Grădinarul ce păzește livada și florile și vegetalele cele mai diferite, ocrotind mugur mic și floare plăpîndă ca să nu se irosească și pentru ca, odată, nu peste prea multă vreme, să dea fruct și să lase roadă.

În acest univers de simboluri ce aparțineau, toate, unei mișcări continue și ample, fără a se putea descrie în marea ei desfășurare calmă ce depășește contingentul – adică în marea Tradiție – se așezase încă o dată, de la întîia clipă de constituire, acel ceva ce se chemase și se cheamă CASA LUX. O „casă a Luminiî”, cum îi va zice, peste un deceniu, Ion Rotaru, straniul personaj ce s-a sforțat să scrie „Istoria literaturii române” în numai puțin decît șapte volume.

Locul ce îl căpătase „Doamna Ambasador” în acest mecanism miraculos se stabilise parcă de la sine, fără a fi, deci, un efect al hazardului. Era acolo o imagine a unui tip uman și a unui mod de viață care trebuiau înțelese prin ceea ce aveau esențial dincolo de codurile vieții superficiale. Un mod de viață orînduit astfel încît să elimine tot ce ar însemna lipsă de agregare, spirit neașezat și atitudine primitivă, reacțiune în impulsiv și nesocotit, arătînd valorile verificate, chibzuința, respectul pentru cuvîntul spus la locul lui și în felul ce îl putea face bun, civilizîndu-l în acest fel. Și mai era, adăugînd la acestea, un tip uman ce se revela nu doar în galeria de personaje ci în chiar firea povestitorului căci, de fapt, „Doamna Ambasador” era, ori devenise, ea însăși un personaj din acea lume de imaginație ce ar fi trebuit să devină o lume de modele. Căci, la drept vorbind,

poveștile acestea arătau, într-un mod neobișnuit, cum ajungi, ori, mai bine zis, **cum se poate să trăiești frumos**.

Era o lecție expusă cu candoare și, de fapt, o lecție de catedră morală și de finețe psihologică nativă, care nu avea nevoie de mediu spre a se manifesta și unde mediul doar dădea ocazia și nu era origina ori elementul ireductibil constitutiv.

Privită astfel, proza cuprinsă în „Doamna Ambasador” – căci proză adevărată este, de fapt, și nu doar povestire – arată o uimitoare finețe de clasă pozitivă, indiferentă, deci, față de poziția socială. Ea ar fi putut, tot atât de bine, să aparțină unui extract de burghezie orășenească dar și „proletariatului intelectual”, „țăranului înstărit” și gospodar, răzeșului, cărturarului de mănăstire, „intelectualității sătești” ori negustorimii luminate și cu „principii sănătoase”. Această este materia umană, stratul depus în exemplul moral.

Dar stilul propriu-zis și întocmirea literară distinctă sînt ale autoarei. Ele surprind prin echilibru și rezultat deodată memorabil ca și prin lipsa de exercițiu anterior. Pînă atunci, Doina Păcurariu făcuse operă cărturărească, didactică și de traducere utilă culturalicește și comentariu de uz catedratic dar nu creație în sensul propriu, ceea ce există însă aici. Soluția târzie salvează opera, în sens metafizic, căci „Doamna Ambasador”, oricît ar fi de restrînsă ca greutate fizică, atîrnă greu esteticicește și măsoară cu pondere vădită talentul tradus în fapt.

În felul ei, de compoziție heteroclită ce s-a așternut fără un plan riguros, fiind, deopotrivă, și un gen de memorialistică în schiță și un ghid succint, „Doamna Ambasador” pare, mai degrabă, un exercițiu de proză introspectivă, eliberând scene fulgurante și chipuri evanescente dintr-o biografie ce pare, odată cu vremea, tot mai nedeslușită. Dar este „proză” adevărată, de o rară distincție care nu se află, în literatura română decît poate la Bianca Balotă, în „Bal la Regina Portugaliei”, atît de puțin evocatul roman, de acum un sfert de veac, ori, poate, cu mai puțină psihologie la Henriette Yvonne Stahl, unde mediul „boieresc”, ca să zic așa, se evocă aproape cu aceeași aptitudine de a descrie în detaliu o realitate ritualistică. Aici însă mai presus de obiecte, canoane și ierarhie se întrevede sufletul visător ce ar fi putut da o mare carte, și, poate, o va da cândva, dacă va fi cu puțință.

2005

MAREA SENINĂTATE

Postfață la vol. „**Clopotele Athosului**” de *Bucur Chiriac*,
Ed. Carpathia Presss, 2005

Să tot fie mai bine de treizeci de ani de cînd s-a întîmplat să ajung în casa lui Bucur Chiriac, în București, pe strada Povernei. Era o zi liniștită, de miez de primăvară, de o seninătate ce mi-o amintesc și azi cu o emoție neînțeleasă pe care o dau, arareori, doar acele clipe care rămîn în memorie ca o fulgurație inexplicabilă, precisă, clară, distinctă precum o fotografie. Zic „s-a întîmplat” și, de fapt, chiar în acest mod se petrecuse totul. Nici măcar nu știam că, dintr-o întîmplare ce înseamnă, poate, un fel de potrivire, eram chiar în fața casei impunătoare unde locuia poetul despre care, abia de vreo cîteva săptămîni, scriesem cu încredere și înțelegere. Mi l-a prezentat un apropiat, care tocmai mergea în vizită la „Chiriță”, căci era „ziua lui de naștere”. Atunci mi-am dat seama că „ziua lui Chiriță” (căci așa îi ziceau prietenii, și îl alintau astfel pe Bucur Chiriac) era una din sărbătorile tradiționale din Bucureștii acelor ani. Întotdeauna, de „Întîii Mai”, în casa încăpătoare, veche în sensul de „fără vîrstă” și împînzită de sute de tablouri, zeci de sculpturi și mii de obiecte rare, dintre cele mai diverse, ajungeau, către seară, o mulțime de prieteni, cunoscuți, „apropiați” ori pur și simplu necunoscuți cu bună-voire, cum eram și eu la vremea aceea. Era o lume uimitor de vie, inteligentă și „caldă” din punct de vedere moral, o „lume de artiști” care parcă imita, ori reproducea la alt meridian, „salioanele” pariziene ori „atelierelor de pictori celebri”, chiar dacă „independenți” sau „refuzați”. Acestea sînt, însă, doar formule ce conțin comparații destul de nesubstanțiale căci, dacă mă gîndesc bine, nu **spiritul salonard** impresiona aici ci un **altceva**, o stare ce mi-am dorit s-o explic uneori și abia acum încep s-o înțeleg, cînd anii au zburat, mulți dintre cei de atunci nu mai sînt și nici **casa magică** nu mai este, făcută mai deunăzi una cu pămîntul. Era, de fapt, un fel de comuniune aproape de confrerie ori, mai precis, o bună-voire generală de **oameni ce se îngăduie**, se prețuiesc și se înțeleg bine fără a o declara, lăsînd orgoliu și ambiție la ușă și trăind clipe lungi de înseninare unde nu încăpeau vanitatea și obsesia gloriei deșarte.

Atmosfera, neobișnuită, avea o claritate și un calm de utopie. Să fi venit aceasta din obligația de a respecta un protocol care pretindea bună-cuviință? Ori din sentimentul că, sărbătoare fiind, răul indefinit se suspendă parcă de la sine, lăsînd un gen de bucurie naturală să se manifeste și să mai corecteze din accesele adeseori inexplicabile ori fără rost? Cred că mai degrabă aceasta ar putea să fie explicația deși, de fapt, origina acestui **echilibru consimțit de la sine** era în altă parte. El i se datora amfitrionului, adică lui Bucur Chiriac, de fapt, „amfitrionilor“ căci soția lui, Doamna Marieta, îl completa într-o manieră desăvîrșită dar întîlnită rar, atît de rar încît, observînd-o, apare ideea însăși că **androgenul există**. Așadar, totul venea de la el, din acel aer ce se descria, cu o formulă prea de tot lustruită, ca fiind „bonomie“ dar care abia traducîndu-se devenea corectă și adevărată. Căci, în ultimă analiză, Bucur Chiriac (și **Marieta lui**) era **un om bun**, de o bunătate ininteligibilă și uluitor de rară în lumea noastră, de ieri și de azi, prea puțin pătrunzătoare în esențial și prea mult dedicată, fără sens, **clipei celei repezi**. O bunătate pe care am explicat-o, o vreme, ca fiind bună-cuviință nativă și expresie a unei înțelegeri, necomplicată doctrinar, a Tradiției; adică o tradiție însușită. În lumea de unde venea el, nestrucată de **spiritul bucureștean superficial și steril** ce definește „răul românesc prin excelență“, această atitudine era de-la-sine-înțeleasă și, naturală fiind, nu avea nevoie să capete nici frază justificativă și nici aspect de concluzie rezultată în urma vreunei deliberații morale. Ea exista fiindcă **așa se cuvenea**.

Și totuși, urmărind această formulă sufletească de o incredibilă naturalețe, mi-am dat seama abia mai încoace – cînd, trecînd anii, am trăit și eu, la rîndul meu, de toate și am văzut multe, citind nu doar în cărți ci și în biografii și în destine – că un **ceva** mai puțin vădit îi îndrumase rînduiala interioară și reușise să o facă, în cele din urmă, așa cum o făcuse. Era, cred, pe la începutul lui 2002, cînd, fără să mă anunțe, Bucur Chiriac intrase în biroul meu și, fără un cuvînt, îmi așezase pe masa de lucru un manuscris cu peste o sută de poezii, fruct de nopți neliniștite și, poate, înfricoșate, ce doare să-mi arate și să mi-l destăinuiească.

Mă întrebasese din ochi, fără să-mi vorbească; apoi, a plecat așa cum venise. În noaptea aceea, am citit, pînă către dimineață, ca în alte vremuri, oprindu-mă uneori, gînditor, și apropiindu-mă de fereastră ca să fumez cîte o țigară, tulburat și, poate, la rîndul meu,

nelineștit. Erau nopțile miraculoase, cînd, vegheat de îngerul meu păzitor – ce m-a părăsit pentru totdeauna, lăsîndu-mi doar amintirea lui, dureroasă, despre cum era, tăcut, înțelegător, senin și înțelept – îmi închipuiam că voi avea timp **și va rămîne vreme** pentru toate și stăruiam aproape asupra fiecărui cuvînt, a fiecărei idei ce îmi apărea și le notam, adesea, ca să le reiau vreodată, altădată, cîndva.

Citeam îngîndurat poemele scrise parcă pentru sertar și îmi spuneam că, stăruind, voi înțelege mai bine omul ce le presimțise, înconjurînd cuvintele potrivite ca să le dea corporalitate. Era o poezie de senectute, arătînd nu doar seninătate ci și un fel de înțelepciune ce rezulta dintr-o viziune superioară a vieții. Să fi fost doar efectul vîrstei, o înțelepciune dobîndită, așadar, odată cu trecerea anilor?

Poate să fi fost și aceasta, bineînțeles, dar cred că, mai degrabă, izvorul trebuia căutat în altă parte decît în acest adaos de ani și de experiență reflectată în concluzie definitivă. Înaintînd și continuînd să citesc, mi-am dat seama că întrevedeam abia acum ceea ce trebuia să observ demult, cînd, denumind cu precizie **bunătatea** ce o întîlnisem, nu înaintasem destul ca să-i găsesc origina. Mai multe poeme, reunite ulterior în forma unei mici plachete bibliofile intitulate „**Mai aproape de Dumnezeu**”, conțineau o lirică religioasă arătînd o dezvoltare trăită în forme naive, parcă traducînd imaginile unor icoane pe sticlă. Aici era, de fapt, explicația. Căci „Bunătatea” de totdeauna și înțelepciunea de acum proveneau dintr-o înțelegere creștină a lumii, dintr-un **fond de religiozitate populară**, simplă și directă pe care nu știința de text sacru și de canoane o făcuseră posibilă ci **tradiția însăși**, modul de viață predat de la vîrstnic la tînăr și la copil ca un **fapt inerent**, aparținînd **ordinii lucrurilor**, comunicînd un secret al Firii. Iată de ce, cînd am citit – ceva mai tîrziu – și „Clopotele Athosului” am fost uimit și mi-am dat seama că, în ultima analiză, aici stătea **cheia** acestei atitudini ce mă nelămurise și pe care aș fi deslușit-o mai repede, dacă aș fi răsfoit, **la timp potrivit**, cartea deschisă acum. Era un document sufletesc neobișnuit, fără nimic din stereotipul acestui gen de literatură. Alții, mai ales cînd memorialistica provine din mediul bisericesc, sînt mai înclinați să comunice **emoția consacrată** și **concluzia de grup închis** ceea ce dă, în cele din urmă, un aspect aproape nediferențiat, de șir de propoziții cu conținut adoptat de la sine și în mod colectiv. Prea puțini – și, între ei, și Bucur Chiriac – aduc ceva mai mult decît **sim-**

țămîntul de pelerin care cunoaște cu directețe **Locurile Consacrate**, încercînd, spre deosebire de aceștia, să așeze în lumina cuvintelor **sine-cera** experiența proprie, poate irepetabilă. Este o literatură șoptită, trăită cu un **ceva** misterios în substanța ei, inspirată de **loc**, de **emoția fără origină vizibilă** și de un strat anterior, dobîndit și, uneori, prea puțin cunoscut dat trezit deodată și legat, prin fire ce nu se înțeleg, cu momentul aproape miraculos. Aceasta este, fără nici o îndoială, taina acestei literaturi, o literatură de comuniune ce va rămîne, cu probabilitate, drept cea mai însemnată urmă lăsată de autor. Un autor aproape anonim, ca Tradiția.

Dar, dacă mă gîndesc bine, mai există ceva ce ar trebui să subliniez în **soarta acestei cărți**, măcar așa cum se prezintă ea acum, la ediția revăzută fără a se „adăugi”. Nu s-a adăugit căci, la drept vorbind, nu era nevoie și nici nu mai încăpeau adaosuri. **Cartea** rămîne ceea ce a fost cînd s-a născut, un obiect cu materie încheiată în secretul comunicării ei. Așa m-am gîndit, de fapt, cînd, învoindu-mă cu Bucur Chiriac să-i alcătuiesc eu, cum îmi va da Dumnezeu gîndul cel bun, acest alt vestmînt al cărții de altădată, am recitit-o și i-am croit un alt chip, poate că, astfel, mai potrivit. **Chipul nou** trebuia să explice situația însăși, complexitatea ei, sensul ireductibil ce o diferențiază. Citind și recitind cîte un paragraf răzleț, încercam să aflu soluția și dezlegarea dar acestea veniră fără a le chema; deodată, parcă de la sine. Era într-o seară din martie, în acest an, cînd, iarăși fără să mă anunțe, Bucur Chiriac mi-a adus un teanc de fotografii și mi le-a lăsat fără să-mi precizeze de ce mi le dă și ce anume aș putea face cu ele. Nu i le cerusem și, de fapt, nici nu știam că ele există. Am început imediat să le privesc, așezîndu-le una lîngă alta, și în acea clipă am înțeles ce semnificație mi se arată. Erau, de fapt, **veștmîntul ce căutam**.

În imagini fără dorință de a face artă stăteau, **înregistrate dincolo de contingent**, scene diverse și un singur personaj: omul aflat în starea de seninătate. Astfel încît, toate reprezintă urme culese și rămase ca un fel de **memorie a clipei**, ca o dovadă că „liniștea sufletului” există și că, printr-un gen de magie, nu se irosește fără a lăsa urmă. Să fi vrut acel **ceva**, atunci cînd l-a împins pe Bucur Chiriac să-mi aducă fotografiile vechi, să ne spună aceasta în felul misterios ce ne comunică din toate cîte puțin și doar prea puțin înțelegem din ce ni se spune? Nu pot să-mi dau seama acum ori

poate că nici nu trebuie să-mi dau seama, de fapt. Ceea ce știu însă este că, astfel, cartea există și chipul ce a căpătat arată că sînt oameni ce cunosc Marea Seninătate.

8 aprilie 2005

„ROMÂNUL PLANETAR“ – CÂTEVA ELEMENTE DE DOCTRINĂ

Postfață la vol. „**Românul planetar**“ de *Lucian Hetco*,
Ed. Carpathia Presss, 2006

Ciclul de eseuri adunate de Lucian Hetco sub titlul de „*Românul planetar*“ (pe care l-am atribuit) va rămâne, categoric, prin această potrivire de formulă care, când se ivește, apare de la sine și se traduce în formule șocante sau mai puțin obișnuite, organizându-se astfel fiindcă place sau uimește. Felul însuși cum se face compatibil „numele aprioric“ cu ceea ce urmează să conțină, cuprinsul așadar, este, la rândul lui, tulburător și când „potrivirea“ pare dificilă și, adeseori, chiar și este astfel, efortul de a aduce totul în același registru de idei emoționează și tulbură. Nu o dată acestea nu se împlinesc și „cele două lumi“ rămân depărtate, creeând stupoare sau un simțământ straniu de neconcludent. Dar câteodată „formula“ apare pe căi incontrolabile ca și cum o concluzie inerentă s-a așezat „de la sine“ și însemnează „vârf“ și „semn“. Să fie aceasta o alăturare misterioasă ori un „gând ce se dă“ nu se știe de unde? De bună seamă, această încheiere este posibilă dar nu se verifică aici. Aici izbitor este „sensul immanent“ și continuu al unui mod de a înțelege lumea, unde se depun date biografice, reminiscențe insondabile, „învățătura de viață“, comparație, ideologii „cântărite“ sau „însușite“. Cam tot ce s-a scris, la un anumit timp și la o vârstă intelectuală definită, se traduce în acest „element de cod“, fiind „obsesia predominantă“. Originea ei se poate intui căci aceasta aparține „noului român“, adică celui tip uman de obârșie carpatică ce își caută principiul de a supraviețui. Atitudinea este recentă dar obligatoriu a se cunoaște. Noi am trăit câteva mii de ani cu „sentimentul locului“ înrădăcinat și nu am încercat decât arareori o neliniște de migrație căci

și atunci când ne îndepărtam de „vatră” prin transhumanță ori ne schimbăm reședința și sălașul, înaintarea în teritorii ce păreau străine ne aducea acolo unde ne recunoșteam „rudeni” și chiar „frațietăți”. În vasta geografie originară, ce se așternea din Carpații Păduroși până mai jos de Balkani și de Pind și de pe Nipru până mai departe de Moravia și în Silezia, o pânză străveche de „blachi” stătea în stratul cel mai adânc de unde nu pătrund către afară decât memoria fără cuvinte, instinctul și pecetea. Lumea aceasta de ciobani și de întăritori de „sălașuri orânduite în arhipelag” ne arată o complexitate uimitoare ce reține, deopotrivă, geometria arhaică a „locului” inițial (sedentarii agricoli) precum și „harta sufletească rasială”, întinsă până la extremitățile unde compoziția etnică ajunsese în chip statornic. Ori, poate, exista anterior.

Astăzi, însă, apare „îngrijorarea față de destrămarea finală” care, la rândul ei, nu este nouă prin etimologie dar se evidențiază recent ca o stare de spirit cu neputință de a se îndepărta fie și prin exorcism. Obârșia acestui gând constă în **„ineluctabilul restrângerilor succesive”**. Secole de-a rândul noi am fost îndepărtați din locurile cele mai diferite unde țesătura noastră rasială era compactă și încheată și am lăsat să pătrundă, prin căile tăiate întâmplător, omenet venit de oriunde și în număr ce nu semăna niciodată prin proporție și cantitate. Pe unii i-am naturalizat instinctiv iar pe alții i-am primit cu înțelegere, lăsându-i în plata Domnului, pe lângă noi, dacă nu se dădeau fărădelegii și nu vehiculau practici rele ori necuviincioase. Dar „întregul” începuse astfel să cunoască sfâșieri și destrămări locale și, în același timp, un procent de diluție atunci când străinul se înstăpânea și ne obliga la altfel de obiceiuri decât cele ce moștenisem și le simțeam definitorii. Astfel încât, din continentul arhaic unde sălășluim odinioară între „rudeni” pe care, oricât nu ne-ar fi plăcut prin „blestemul tragic”, le simțeam apropiate în fața vrăjmașului, precum în „fabula lui Scorillo”, a început să se mai cunoască doar rămășița împrăștiată, ecou puternic dar imaterial și o lume mai degrabă amestecată care neliniștește și creează o bănuială de „început al Sfârșitului”. Căci, la fel ca și întocmirile noastre trecătoare, și popoarele mor. Acum apare, deci, „spaima românească de final” ieșită din simțământul că, mai încoace de noi, ciclul nostru istoric atât de lung și care își trage începuturile de acum câteva mii de ani, se apropie de sfârșit. Un gen de „mică apocalipsă de

gintă sau de trib“ și-a făcut loc în nu puține din ideile care stăruie mai ales aici și se însoțește cu un fatalism de populație descurajată care își așteaptă cu resemnare încheierea misiunii ce o avuse altădată, îngăduind alungarea de pe pământul ei, schimonosirea graiului, uitarea celor ce ne-au făcut posibili și, în fine, **stingerea focului în vatră**.

Astăzi numărul celor ce deplâng vremurile rele, fără să facă nimic spre a se opune, impresionează prin cantitate și irită prin inerție și grăbire în a se adapta, accelerând încheierea preconizată. În chiar **locurile de nucleu** descurajarea pare să se fi înstăpânit. Și, cu toate acestea, „sfârșitul României“ nu-i atât de aproape căci apare un altfel de român posibil, care nu se închipuise până mai ieri că ar fi fost de neînchipuit: este „românul planetar“, românul fără țară. Și în această materie cazul este atipic căci prin regulă popoarele mor în propria geografie și se sting lent imitând **imaginea jarului transformat în tăciune**. Din focul sălbatic și ofensiv totul trece pe neprevăzute în „spectrul rece“, apoi în semi-vizibil și abia presimțit prin căldura ce vine de după cenuși; și, în fine, se apropie de mineralul nemișcător în realitatea muzeistică a straturilor de pământ mute, adăugate cu secolii ce vor trece la nesfârșit. Când ultimul vorbitor de limbă maternă se va fi dus, stingerea neamului se îndeplinește iar jarul, poate cândva posibil a se ațâța, rămâne bob steril. Aici apare, însă, printr-un fel de potrivire de neînțeles, **„semănătorul mitic“**, dătătorul arhaic de puteri, deținătorul tainelor bobului de grâu ce moare ca să se nască din nou, supraviețuind, prin speță, individului care trece. Îl întâlnim, de fapt, pretutindeni acolo unde s-a răspândit până departe, pe meridiane și paralele câteodată atât de îndepărtate încât par a fi, față de origine, din cu totul altă dimensiune. Unii cred, rezemându-se pe ceea ce cunosc prin percepție tangențială și înțelegere redusă, că „românul dez-rădăcinat“ se expune și se denaturează după numai o generație preschimbând aproape totul și lăsând, astfel, să iasă la suprafață însăși alcătuirea lui prea firavă care cedează când ajunge sub presiuni constante și străine; dar această concluzie nu este decât prea puțin și parțial adevărată. De fapt, aici se încearcă „celula“ sau, mai bine spus, „secretul întocmirii“. Sunt unii care, indiferent dacă sunt în Valahia sau în Pirinei, se simt rușinați că apărură „între niște sălbatici, fără cultură și fără tradiții“, având o civilizație aproximativă și „țărănească“, în chip vădit inferioră celor

ce locuiesc în **spațiile de protecție** unde se înălțară catedrale atunci când noi încă nu ieșisem din sfera literaturii vorbite. Acesta este „creolul constitutiv”, care, prin însuși complexul de inferioritate născut inexplicabil, cedează în orice situație și adoptă „atitudinea ancilară”. Creolii nu sunt recentți la noi și, precum este lesne a se observa o metodologie a cuceririi, nu-i de neimaginat să se constate și *o tradiție a „integrărilor prin dezertare”*. Dar procentul nu este atât de ridicat. Căci prin raport la cei ce adoptă limba străină utilizând-o nu doar spre folosință ci în chiar ideea de a-și inventa extracție și biografie „nobilă” ce îi împinge să își schimbe și numele de acasă, cei ce reacționează „tradiționalist” constituie majoritatea. Întâia îndemnare, și cea mai importantă, pornește de la „spaima de a se pierde identitatea”, înțelegească aceasta nu atât în planul colectiv ci propriu-zis în individualitatea irepetabilă. Procesul însuși este enigmatic. Rând pe rând apar, fără a se putea explica motiv și cuprins, scene și amintiri ce poate că nici nu s-au produs întocmai în acest fel; chipuri, fragmente de cuvinte, nostalgii fără materialitate ce traduc un fel de presentiment al morții și al supraviețurii fără viață conținutistică, traducându-se în amestecuri ce solicită straturi atât de adânci și de nebănuite încât însăși „renașterea morală” apare de la sine întărind omul indefinit și orânduindu-i „geografia sufletească” în cercuri concentrice care încep să capete un simbolism aproape religios.

„Părinții”, „Moșii”, „locul de obârșie” cu întreg complexul lui de forme de relief, vegetație și ființe fără grai, tradițiile ce fac cosmosul inteligibil – toate acestea își pierd aspectul de contingent și devin **un factor de salvare metafizică**, formulând o soteriologie implicită.

Uimitoare este, în această schemă ce pare că este recentă – dar nu este! — „reproducerea unei tradiții nevăzute” însă prezente și deopotrivă active. La noi, care eram mândri că avem sedentarism și suntem „daci agățați de munți” față de alții ce rătăcesc de câteva mii de ani pe toate meridianele, exista „omul român fără vatră” ce se cunoaște într-un fel și acum ne poate constitui modelul viitorului nostru istoric; acesta este „aromânul”. Socotit a fi, prin repede examinare, un fel de „român paralel” cu substanța în subțiere continuă și care trebuise a-și lua „hamul și praștia” când sălașul fuse incendiat de ghiaur, acesta ne arată **exemplul celulei inatacabile** aptă a se mobiliza tocmai când mediul este impropice și împrejurimile necunoscute. „Vânător” și întemeietor de imperii, precum orice migra-

tor organizat, „aromânul“ este prototipul nostru posibil, ipoteza de românitate neconsumată unde *negustor diurn și gânditor nocturn* se întâlnesc în proporții ce impresionează prin efect social. El biruie, în același timp, „blestemul tragic“ al fratricidului potențial și dezvoltă, în contra acestuia, o putere în a se aduna rasial care este apropiată prin rezultat cu ermetismul iudaic și tot atât de penetrantă ca și a lui. Tradiția există nu doar prin răsunset ci și prin reușită și, deci, prin model atâta doar că prea puțin din acest gen de tablou de modele se cunoaște și se poate însuși. Dar substanța există și lucrează fără a ne putea da seama de unde vine căci în fiecare dintre noi stă, insondabil ca și rădăcina ce va face lujerul nou să crească, un „aromân“ posibil și veșnic.

2006

UN „SLAVICI DE BUCOVINA“

Postfață la vol. „**Boabe de lacrimi**“ de *Vasile Plăvan*,
Ed. Carpathia Presss, 2007

Indiferent dacă este o restituire cu greutate sau o completare de întreg cultural prin alăturarea tuturor producțiilor exprimate, „**Boabe de lacrimi**“ de Vasile Plăvan îngăduie o discuție obligatorie (care, însă, nu se face la noi) în materie de istoriografie literară și de acces la documentul original. Căci, de fapt, deși acesta este un „caz“ de scriitor uitat și cu operă risipită din ignoranță, nepăsare ori rea-voință, „**canonul semi-uitării**“ pare ca s-a impus într-un mod șocant în această literatură care nu-i capabilă nici până astăzi să aibă măcar un singur autor cu ediție de „opere complete“ așa cum pretutindeni în societățile așezate este normă nediscutabilă. Arareori doar câte un spirit scormonitor ori sentimental recitește cărți vechi ce abia dacă se mai țin în cotoare, sau răsfoiește ziare și reviste din vremuri parcă antice și mai descoperă câte un nume, câte o creație fără „cotă“ ori idei rămase fără descendenți; și se miră. Acum, „restituirea“ nu apare întâmplător ci îi aparține Mariei Gurza care, fiindu-i „rudenie“, ilustrează **tipologia „urmașului veghetor“**, rară și ea la noi, unde uitarea și risipa au devenit re-

gulă de fier și atitudinea cea mai răspândită. La drept vorbind, Vasile Plăvan merită o ediție nouă și poate că în viitor chiar și o ediție integrală dacă năzuința de a nu-i lăsa numele să revină în penumbra de unde iese acum, se va însoți și de un efort bibliografic nu de tot mărunț. Dar va fi nevoie de căutări în revistele bucovinene de acum aproape un veac și poate, dacă va interveni și norocul, de investigații lungi și anevoioase în arhive unde adeseori trebuie căutat acul în carul cu fân.

„**Boabe de lacrimi**” confirmă un „autor de epocă”. Proza lui este în chip izbitor sămănătoristă, eticistă și „iorghistă”, arătându-ne un fel de Slavici de Bucovina însă mai degrabă un Slavici de „Popa Tanda” decât cel din americanismul „Morii cu Noroc”. Această constatare se impune. Însă perspectiva curentă ce disprețuiește astfel de producții sub cuvânt că ar fi „primitive” și ilustrând un țărănism înapoiat trebuie înlăturată. Origina ei este, însă, surprinzătoare căci deși așezat în categoria „dosarelor clasate”, sămănătorismul nu cunoaște până astăzi decât examinări ideologice și contestații doctrinare (ce vor trebui și ele explicate cândva) și nici o analiză de perspective estetice și de integrări în evoluții de ansamblu. Cine se va încerca în această materie va întâlni, totuși, realități neobișnuite de unde s-ar putea să rezulte altfel de legături cu producțiunile anterioare sau cu cele ce i-au urmat căci „sămănătorismul” se va înțelege cu vremea drept o viziune antropologică, a omului pur și a „bunului sălbatic”, anticipând un fel de ecologie care astăzi dacă ar fi cunoscută ar avea adepți și susținători. Scenele etnografice fără cine știe ce însemnătate estetică, invocate frecvent în felul argumentelor de scăzământ, nu sunt însă înțelese cu lărgime și bineînțeles că se greșește.

Esteticește, acestea sunt mai degrabă scheme de pictură setecentescă, traducând o **viziune de Fragonard de sat** ce pictează viconți în ȋtari și momente de calendar al unei realități stilizate și epurate de incidental prin reducerea la canonic. Același utopism de umanitate idealizată apare și aici, deși materia este diferită. *„Se făcea că Radu se întorcea din țarină pe cărări umbrite de spice de săcară îndoite. Amurgul se lăsase peste sat. Holdele erau trecute de pieptul omului. Bătute alintat de zefir, se legănau încet într-un susur molcom. Cărduri de vite veneau de la pășune, mugind prelung ca să spargă tăcerea satului. Dintre ogoarele încărcate de roadă se*

desprindea, ca un farmec sfânt, doina ciobanului care și-a pierdut turma. O cânta din fluer flăcăul Toader Caprarul care se întorcea de la lucru cu carul cu boi. Cum în tot satul nu se găsea flăcău care să cânte doina ciobanului cu șartul lui Toader Caprarul, bătrâni și tineri se topeau în admirație pentru flăcăul acesta care tălmăcea cu foc jalea acestui cântec apucat din bătrâni. Valurile doinei pline de alean se revărsau peste sat și fetele se adunau botei și rămâneau în loc prăpădite ca să asculte cu ochii în lacrimi glasul fluerului. La rădăcina tufanilor din pădurici, licuricii își îmbiau lumina miraculoasă, podoabă cerescă prinsă pe hlamida violetă a amurgului. Era atâta voe bună în sat și atâta mulțumire..."

Dar prozatorul nu era un „sămănătorist” iar adaosurile față de „sămănătorismul” clasic, de altminteri până astăzi rău înțeles și condamnat în doctrină fără nici măcar o idee de examen în sfera valorilor estetice, există și au importanța lor. Întâiul ar fi stratul de atitudini cu străvechime și invocând reminiscențe de arhaicitate ce nu sunt nici simplificări și nici desen decorativ fără conținut. O reverie a sufletelor candido se observă adeseori iar semnele originarului apar din toate părțile și se impun. Secera totemică, satul mitic, „soroacele”, ursita, mulțimea de superstiții, de frici parcă de om din neolitic și de reacții codificate se includ aici dar în felul unui **„sadovenism congenital” al literaturii române** care în alte părți s-a dezvoltat în creație indigenistă și în „realism magic” sud-american iar la noi este socotit „înapoiere”. Prozatorul nu înaintează în această direcție. El picură în substanța lui afectivă multă doctrină și element de tradiție regională cultivată într-un chip aproape secret, ca și cum ar constitui „cărțile sacre”.

„Eminescianitatea” se impune ca atitudine și se confirmă până și în evocările „drumului de fier” văzut deopotrivă în felul „Doinei”, dar și al lui Sadoveanu, ca un agent coroziv al alienării și al „sfârșitului poveștii”.

Însă „eminescian” este și presentimentul dramei colective, descrierea „încercărilor” ce cuprind un popor care parcă a traversat deșertul simbolic dar nu s-a ridicat încă mai sus de „blestemul sub-istoriei”. Acesta este **regimul de „supus austriac”**, o invenție modernă ce pune laolaltă într-o mixtură de neînțeles atât pe „cives” cât și pe „foederatus”, pe **cetățean și pe barbar**. Observațiile au, în această temă, ceva implacabil deși se așează până azi într-o linie

de sursologie eretică, mai cu seamă atunci când se invocă „măsurile sistematice pentru străpirea elementului românesc” și, prin aceasta, o „păgânizare” înțeleasă astăzi mai bine când tradiția „amestecului” pare a triumfa. De altminteri, **„babelismul” de imperiu în amurg** se întrevide pretutindeni, acesta fiind, de fapt, „cernăuțismul” elogiât de unii apologeți recentți, prea de tot ignoranți în materie însă predispuși a face agitație și prozelitism pentru un „multiculturalism” neconținutistic.

Accentul acestei literaturi este eticist și doctrinar, cultivând un rousseuism etnic izbitor. Dar și aici pătrund scene din tablourile de viață cotidiană, litografiile și decor. Câteva din aceste creații cu gen indistinct, unde memorialistica se alătură cu proza etnografică, sunt memorabile nu atât prin forța de a evoca portretistic ci prin document de viață istorică și prin atitudinea ce definește rostul omului în univers. „Modelul” și „exemplul” sunt aici capitale și constituie, mai cu seamă prin mica bijuterie eticistă „Dionisie Mitrofanovici”, punctul cel mai înalt al creației acestui autor de „portrete morale” și de apologuri de uz didactic, mai degrabă însă apte a fi citite „în prispa bisericii”.

În fond, Vasile Plăvan era un cărturar de speță practică, în tradiție bucovineană unde știința de carte nu a condus la un gen contemplativ. Era, deopotrivă, un om citit (evoca între altele pe Carlyle, al cărui messianism al „omului mare” presimțit și de Alexandru Hâjdeu, îi va fi plăcut) și „cu formulă vie”, având înțelegere a vieții, pătrunzător. Iar dacă i s-ar fi îngăduit să se exprime cu lărgime și în etape lungi, poate că ar fi devenit și un scriitor ce contează căci avea un talent presimțit printre rânduri, între altele și prin aceste pagini de liniște buzzatiană, de felul celor din „Deșertul Tătarilor”. *„Cum pășeam pe drum, un cântec frumos a-nfiorat tăcerea serii ce se lăsase de-abinelea. Cântecul venea din sus, dinspre țarină, și se deslușea din ce în ce mai bine. Era atâta duioșie în el, atât alean stingher, că m-am oprit locului să-l ascult. Se cunoștea că nu era cântec românesc. Rusoaice veneau cu sapa de-a umăru de la prașilă. Un ciopor de fete se desfășurase de-acurmezișul drumului și se mișcă alene cântând în două voci, prin mijlocul satului. Eșiau femeile la porți de ascultau împietrite acel cântec de jale.*

Cântecul de mult se pierduse în vale ci eu tot stam pe loc ascultând melodia ce-mi rămase în auz. Și multă vreme m-a urmărit

acea vrajă a cântecului de stepă. Se născuse în pustiul stepei, căci trăgănările lui prelungi și stridente aminteau imensitatea stepii cu monotonia obositoare. Acolo pe stepă, în cântece de acestea își varsă amarul inimii cazacii. Și cum vremurile au urzit ca straja Moldovei de la Nistru să dea până la Prut, lăsând cu nestânsă durere o parte din hotar în sama străinului, acesta hâlpav s-a sforțat să dea cu sila acelui colț de Moldovă tiparul său, felul de viață al său.

Dar duhul acelor care dorm somnul de veci în acel pământ, s-a împotrivit opintirilor dușmanului. Și cu toate că acesta a gospodărit, după năravul său, un veac și mai bine între Prut și Nistru, nimic nu l-a ispitit pe Moldovean să-și schimbe datinile. Moldoveanul legat de glie a rămas acelaș. Cântecul său de jale nu l-a dat pe cântecele rusești.

De departe, din fundurile Ucrainei, luna își arăta discul roșu, învăluind în taină satul. La tabăra de lângă cetate soldații dorm în jurul vetrelor de foc. De undeva se desprinde o doină oltenească, zisă din caval. Nimic nu se mișcă, drumurile sunt pustii, doar vreun câine latră din cand în când. Pe coama cetății Tighina, mândru, cu arma la umăr, pășește soldatul român: straja Moldovei e iar la Nistru!"

martie 2007

„ARHETIPUL SALVATOR“

Postfață la vol. **„O cultură în flăcări“** de Aurelia Satcău,
Ed. Carpathia Presss, 2006

Impresionantă printr-un straniu energetism și printr-o intuiție uimitoare a „temelor mari“, opera Aureliei Satcău (n.1961, la București, dar așezată în Australia, la depărtare de noi, într-o lume ca de pe altă planetă), este, întâi de toate, a unui doctrinar pentru care „originismul“ nu este o teorie de insectar ci un principiu viu și o formulă de viață istorică în climatul de confuzie aproape generalizat de azi, constituie raritate și merită prețuită. Literatura ei, izvorâtă dintr-un strat adus la clasicitate de Leo Frobenius sau, la noi, de Lucian Blaga, aparține unei „erezii“ ce se continuă, astăzi, în forme naturale iar mâine se va impune, fără nici o îndoială, ca un „spirit

al timpului“ și ca un curent cultural ce definește această epocă doar în aparență nedefinită. Atitudinea însăși s-a arătat la lumină mai târziu deși pornește dintr-o conformație lămurită constitutiv încă din punctul inițial definind astfel secretul de alcătuire. Acesta este, însă, un proces nu de clarificare ci de revelație și de opțiune morală care presimte că este ceasul manifestării directe în istorie, adoptând misiunea și înțelegându-și rostul, prin ascultarea unei chemări ce se evidențiază ca fiind metafizică. Totuși, istoria exterioară a operei, care există în chip inevitabil, nu anunța cu necesitate o astfel de concluzie sau nu o anunța în această formă atât de directă și de producătoare de șoc. Scriitoarea a stăruit, întâi, în creația de literatură și s-a manifestat epic punând un accent sufletesc aici deși, încă, fără un rezultat definitiv care, totuși, va exista. Ea se manifestă ca prozatoare prin fragmente de roman și mică nuvelă scrise într-o manieră energică și heteroclită și de un aspect „modern“ deși acesta era numai „mustul care fierbe“. Examineate cu privirea grăbită, creațiile epice se înrudesc cu experimentalismul ce se cultiva la noi în anii 70 și amintesc, fără nici o influență directă, de Mircea Cojocaru și de Sorin Titel, care, fiind un mare prozator uitat, înaintase după „febra disolutivă“ într-o direcție mai degrabă apropiată de „realismul magic“ sud-american și se stabilise într-o recenzie de straturi cu arhaicitate care ar comunica mai degrabă „omul sempitern“. Impresia inițială se menține, totuși, și este în afara îndoielii că, mulți, citind „In lift“ (care va fi romanul reprezentativ al Aureliei Satcău), ar invoca noțiunea de „experiment“ în afara altui termen de identificare și, deopotrivă, fiindcă explicația ce simplifică se adoptă ușor și nu reclamă demonstrație ori disocieri. Aceasta este însă mai mult o explozie de „materie comprimată“, adânc personală și inexplicabilă și nu ilustrează calcul, „doctrină“ sau „reproducere de modele ale rebeliunii“ ci un mod propriu de a privi, la drept vorbind foarte cinematografic. Experimentalismul există („nouveau roman“, poate și ceva Nathalie Sarraute etc.) însă nu indică surse ori „familii de creație“ căci aceste pulverizări „autenticiste“ de realitate fotografică sunt mai degrabă expresii ale unui „fel de a vedea lumea“, tulburat și convulsiv, unde ideea „privirii simultane“ vine de la sine și dintr-o năzuință a „integralității“, care, dacă există, ar trebui explicată și teoretic. Însă oricât ar stăruî scriitoarea în literatura de creație, esențialul ce trebuie să ni-l dea ni-l va da într-o neobișnuită „operă de campanie“ ce se află

încă în momentul pregător. Acum ceea ce se observă este prea puțin din întregul virtual și se prezintă drept o eseistică precipitată, depusă în propoziții baroce și gălgâite de un vitalism al acțiunii rar întâlnit și impresionant prin forța ce arată și prin capacitatea de a crea adeziune și a-i alătura prozeliti. Spiritul ce domină pare a fi pretutindeni năzuința de a recupera nu doar „timpul propriu pierdut” ci **o deficiență colectivă de atitudine** și o lipsă de atitudine națională ofensivă pe care „autorul ca exponent” voiește să le corecteze, îndreptându-le în direcția pozitivă. Ceea ce, aici, pare „eseu” este, la drept vorbind, o compunere de ideolog și de militant ce nu se împiedică defel în reflecția ezitantă și emite concluzii a căror aparență de limbaj specios supără, poate, pe unii, deși această impresie nu e adevărată. Captivant este, la tot pasul, **radicalismul bănuît**. Însă mecanismul de idei lucrează fenomenal de organizat și în felul unei mașini de război unde totul se analizează din perspective diferite (deopotrivă în detaliu și în „vizionare din avion”) ceea ce dă o senzație de atitudine polemică (evidentă, de fapt) dar pune în penumbră demonstrația, în fond minuțioasă și precisă, condusă cu nervozitate și în ritm de cavalcadă. Temele sunt, de fapt, capitale ca și perspectivă, desfăcută, așa cum este, de orice fel de iluzii cu funcțiune de acculturație. Sunt desfășurate aici – și privite pe toate părțile, cu o insistență impulsivă ce nu se poate înlătura – noțiunile canonice ale „vremii rele” precum ludicul, care, în accepțiunea autoarei, se înfățișează drept fundamentul „ideologiei destrămării” ce pare a se fi înstăpânit. Voința de a-l înlătura impune și impresionează dar intră în categoria necesității istorice fiindcă, în fond, era obligatoriu să apară cineva care să privească lumea de azi cu această optică și să pună „ideologia răsului prostesc” în locul periferic unde trebuie să se afle. A făcut-o Aurelia Satcău, un scriitor ingenios și un cărturar cu viziune pasionantă. Dar autoarea nu se oprește aici căci în „literatura de campanii” ceea ce ar fi trebuit să se adauge, și există fără îndoială, nu-i atât „obiectul refuzat” (descriș și „desfăcut” cu virtuozitate) ci „principiul afirmativ”, adică „punctul imutabil” de unde se examinează totul și se susține prin natura antropologică. Acesta, însă, există. Când „ludicul” ce naște disoluție prin „de-structurare” se respinge ca fiind steril și incontinent, apare soluția presimțită, opusul lui, factorul de agregare „inerentă” și, până la urmă, răspunsul ireductibil, exprimând însăși „esența alcătuirii enigmatice” care este „arhetipul”.

În spațiul lui ce ține de nevăzut se desfășoară, în ultima analiză, această impresionantă operațiune de „renaștere de psihologie colectivă” pe care creația Aureliei Satcău o proiectează spre a ne re-adece în rosturile neperisabile.

2006

O ENIGMĂ

Postfață la vol. „**Îmi amintesc și îmi imaginez**”
de Mariana Brăescu, Ed. Carpathia Presss, 2005

Cartea ce editez acum, purtându-i de grijă ca să iasă în sfârșit la lumină, a fost scrisă sub ochii mei, în câteva luni de la sfârșitul anului 1987. În primăvara anului ce a urmat era isprăvită, corectată în pagina dactilografiată și arăta întocmai ca o ediție definitivă. Îi rămânea doar **întroparea completă**. Dar, în mod straniu, aceasta nu s-a putut îndeplini atunci.

Priveam cu uimire, și fără să-mi pot explica, alăturarea aceea de cuvinte, aproape dictate, dar potrivite cu o iscusință ce nu puteam înțelege și **închegarea** lor într-un **ceva** pe care îmi era cu neputință să definesc esteticeste. Să fi fost memorialistică? Să fie fost ficțiune și, mai mult chiar, o existență fantastică, reflectată dintr-o lume paralelă pe care nu o puteam nici măcar întrezări? Cred, mai degrabă, că era câte ceva din toate acestea, ori, mai bine spus, un **mesaj enigmatic** și o **comunicare** ce veneau din nedeslușit și nici măcar nu se orânduiau în forme clare, rămânând alcătuiră barocă, de aluviuni și receptacole de senzații, ce o caracterizează în mod strălucit. Era, încă de pe atunci, o **carte fără vârstă**, scrisă fără explicație în contingent, comunicând hieroglific un șir de concluzii nedezvoltate ce se subînțelegeau ori se puteau doar ghici pe o cale intuitivă. Istoria ei ulterioară a fost tot atât de neobișnuită.

„*Îmi amintesc și îmi imaginez*” repetă, într-un anumit sens, biografia de suprafață a „*Imperfecțiunilor provizorii*”. Încheiată în 1988, într-o formă pe care autoarea a socotit-o definitivă și nu a mai corectat-o niciodată căci nu a considerat acest act ca fiind trebuitor, cartea ar fi urmat să se publice, în chiar această înfățișare, un an mai târ-

ziu, în 1989. Dar, ca și în alte rânduri, prețuită și încurajată cu un anumit gen de respect, ea nu a putut căpăta chip, rămânând, mai apoi, episod de **operă literară constituită** ce va putea fi cunoscută abia târziu. Acum, după mulți ani, **opera creată la vremea ei** apare și devine o **prezență** și nu numai o **existență**.

Însă, asemănările cu „*Imperfectiuni provizorii*” se rezumă doar la acest strat, de biografie aparentă, căci „*Îmi amintesc și îmi imaginez*” reprezintă o altfel de literatură decât în **povestirile geometrice**, calculate și reci ca o demonstrație matematică de felul „*Ultimului Sever*” ori „*Un pătrat perfect*”. Aici totul este inspirație în sens original – și chiar insuflare – o pornire năvalnică de memorie aproape colectivă, prototipistică și, deci, arhaică, formulând nu concluzii ce ar reieși dintr-o dezvoltare rațională ci **stări enigmatice purtătoare de sens**.

„*Îmi amintesc și îmi imaginez*” este, în sine, o creație tainică, ce parcă **i s-a dat** autoarei pe o cale necunoscută, unde un fel de vizionarism specific uimește prin capacitatea lui de a se formula. Aceasta este, de fapt, alături de „*Al treisprezecelea Caesar*”, capodopere autoarei.

În absolut chiar, acestea par a fi, în sine, capodopere, iar aspectul singular, **fără serie**, izbește de îndată și persistă. La drept vorbind „*Îmi amintesc și îmi imaginez*” nu are preistorie și nu i s-ar putea găsi un gen proximal în literatura română, deși poate unele **trăsături de penel** ar îngădui câte o sugestie vagă. Însă întregul impune prin necomparabil, indistinct și enigmă, arătând un fel de operă ce parcă s-a născut fără nici o explicație, printr-o conjugare de câteva clipe fericite, apropiate de miracol.

2005

UN GÂND DE EDITOR

Postfață la vol. „**Patibularul Patapievici**” de *Corneliu Florea*,
Ed. Carpathia Presss, 2005

M-am hotărât să public cartea ce editez acum fiindcă mi s-a părut că nimeni nu voia s-o publice; nici măcar fragmente sau epistole dinlăuntrul ei nu interesau pe mulți dintre cei pe care autorul

Îi cunoștea ori se afla cu ei într-un contact cât de puțin susținut. Unii, cei mai mulți (ba chiar, aș spune, **mult mai mulți** față de ceea ce își închipuie câte un „intelocrat de vremuri noi”) arătau însă aceleași concluzii ca și el, mânie și chiar o anume dez-esperare în fața acestei realități oficioase; dar nu aveau instrumentele trebuitoare căci intelectualul român constituit este, în ziua de azi, o făptură pauperizată sistematic și înfricoșată de **secta agresivă** ce s-a instalat la Stăpânire și împarte, într-un arbitrar perfect, surse și resurse de unde culege partea Leului, căci aici domnește dreptul-celui-mai-tare. Știam, bineînțeles, că „sărăcimea” – oricât de cultă și de agregată inte lectualicește – nu se poate organiza. Căci de aceea a și fost sărăcită: ca să tacă și să se supună așezându-se, în mod inevitabil, la jug. Dar frica și disperarea sunt fenomene noi, care mă consternează. Să fi dispărut nădejdea că fapta rea va fi pedepsită într-o zi prin lucrarea Celui ce se îngrijește ca, în cele din urmă, toate să se așeze la rânduială? Ori poate vremea noastră, ce pare să fie stăpânită de Cel Viclean – căruia, totuși, i se va șterge și i se va uita numele – a condus până și pe cei mai cutezători să privească de două ori, cu prevedere, în jurul lor, înainte de a păși? Stăruința lui Corneliu Florea, ce a fost întâmpinată de mine, prin solidaritate, cum i se cuvenea, arată însă că îndrăzneala nu a pierit. O vor fi avut-o și alții, dar au lipsit căile și încredințarea că, în ciuda a ceea ce se vede, încă se mai poate nădăjdui.

Un sentiment de destrămare și o aparentă tăcere de voci diverse pare să se fi așternut peste România, unde astăzi parcă vorbesc, fiindcă au drept la cuvânt (dreptul cuceritorului!) numai cei ce exemplifică acea categorie dezordonată intelectual pe care această carte mică o așează la locul ei, adică într-un insectar. Dar, de fapt, acestea sunt doar niște impresii ce nu trebuie să se traducă în convingeri. Nu rezultă de nicăieri că, altfel decât ieri – când același gen de **turciți** și **de fanarioți** adusesese patologia neîncrederii în noi înșine, risipindu-se, în cele din urmă, ca pleava împrăștiată în vânt – neo-turcitul de azi va sfârși în triumf, contrar seriei întunecate ce o reproduce și care s-a evaporat ca specimen, rămânând categoria încă, din păcate.

Eu cred, de altfel, că acesteia nici măcar nu i s-ar conveni o atât de stăruitoare cheltuială de energie și de timp irosit spre a pune pe cel neputincios dar petulant acolo unde s-a așezat de la sine prin

însăși conformația lui greșită. În fața ignoranței incontinente, misiunea noastră nu-i de a răspunde străduindu-ne să-i vorbim cu îngăduință în limba ei stricată de o gândire indistinctă – și, deci, să ne întârziem pașii răspunzând produsului inferior – când, la drept vorbind, datoria vieții noastre este, dimpotrivă, a construi ceea ce alții ne lăsară, ca un legat, să continuăm.

Câteodată, însă, Răul trebuie definit și, dacă are identitate, arătat acolo unde se găsește. Iată din ce motiv această carte există acum, în acest fel. Este, până la urmă, un episod colateral prin tema însăși, atât de nesemnificativă când se privește de la înălțimea istoriei noastre, încât va trebui cândva să se întrebuițeze un ochean măritor spre a o întrevedea. Căci într-un mâine al valorilor clarificate se va observa că o astfel de examinare este, de fapt, o hermeneutică despre neant.

2005

O IMAGINE PRIN REFRAȚIE

Prefață la vol. „**Filosofia lui Francis Dessart**”,
Ed. Intermundus, 2005

Când, la jumătatea lui 2004, mă gândisem să editez în românește „**Reconquista**” lui Francis Dessart, nu credeam că, odată apărută, această cercetare, în a cărei orânduire avusesem un merit, va avea o interogație atât de cuprinzătoare pe cât a căpătat în scurt timp după ce s-a făcut cunoscută. Căci într-o lume intelectuală de aparență „creolă” și unde „intellocrația” superficială, guralivă și apucătoare dictează cu aceeași petulanță ca și odinioară, a gândi fără prejudecăți și chiar cu o anumită gravitate ce poartă răspundere morală părea a fi o atitudine tot atât de rară – și, la drept vorbind, urgisită – ca și a cărturarilor „incorecți doctrinar” din vremea Inchiziției.

Și, totuși, la doar câteva luni după ce căpătă veștminte în românește, „**Reconquista**” deveni o temă de reflecție intelectuală pentru nu puțini dintre cei care, existând și continuându-și fără vizibilitate lucrarea tainică, socoteau că vor mai trece mulți ani până să iasă din nou din păduri spre a putea vorbi în limba de transparențe

ce se naște din gândul propriu și din acea **taină fără vârstă** ce se numește, de obicei, tradiție.

În acest fel, **o altfel de Românie ce se desparte de Româniile superficiale** dar trecătoare, se observă deodată și ea însăși își află un reazem venit de unde nici nu se așteptase, adică din capitala Împăratului Verde, unde cineva dă semne că știe a-și acorda vocea după vocile celor rămași parcă în sub-istorie, prin margini de Imperiu și chiar de dincolo de Limes.

Cartea ce am alcătuit acum conține doar câteva din comentariile ce s-au făcut despre „Reconquista” în doar câteva luni, aici, la noi. Am întocmit-o ca pe o recapitulare de etapă scurtă și, până la urmă, ca un loc geometric de înțelegeri diverse: am și avut grijă, de fapt, să adun autori cu biografie intelectuală foarte diferită, ce asigură și perspectivele complementare. Un preot cu activități aproape enciclopedice (Alexandru Stănculescu-Bârda), un filosof al culturii și un etnolog strălucit (Ion Drăgușanul), un muzicolog specializat în istorie regională și în etnografie (Dumitru Jompan), un eseist, cu îndemnări creștine (Constantin Stancu), un istoric al civilizațiilor (Ion Murașiu), dau o imagine în refracție care probabil că nu va fi completă (căci nici nu poate să fie, la drept vorbind) dar va prelungi și extinde o interogație colectivă.

Acesta și este scopul ce mi-am propus: să adaug alte întrebări celor ce se pun de obicei. Dar și, deopotrivă, să arăt unde stă reazemul libertății interioare: acolo unde există viziunea radicală, adică pornind de la rădăcini, de la **izvorul lucrurilor**, de la realitatea unde prejudecățile nu își găsesc loc și rost.

2005

„VIZIUNEA RĂZEȘEASCĂ”

Postfață la vol. **„Epoca ștefaniană”** de *George Roca*,
Ed. Carpathia Presss, 2006

Întocmit în urmă cu câțiva ani dar solid și documentat cu o stăruință ce nu se mai practică decât rar astăzi, la noi, unde „neștiința petulantă” de carte s-a impus într-un chip absolut dezagreabil, stu-

diul lui George Roca izbește și prin alte câteva elemente ce trebuie evidențiate ca să se înțeleagă mai bine deopotrivă sensul dar și însemnătatea lui ieșită din comun. Întâi de toate, acesta nu-i, paradoxal, opera unui „istoric” adică a unui „specialist” deși atât înfățișarea, riguroasă, și concepția inteligentă nu îl arată pe „amator” ci pe cărturar. Totuși, atitudinea surprinde căci autorul, fiind poet, scriitor și jurnalist, părea a se fi dedicat acestui gen de cercetare dintr-o obligație de moment și nu din năzuința de a clarifica o temă destul de puțin frecventată în planul sintetic și prin vizionare „de sus”, ceea ce însă se observă și trebuie salutat. Rezultă, deci, că oricine este inițiat în materie și examinează totul cu înțelegere, renunțând la prejudecata minimalizatoare, constată adaosul de perspectivă și, poate chiar, și încheieri ce merită reținute. Aceasta este, însă, prin sugestie indirectă, „imaginea științei oficiale” de astăzi, de la noi. Astăzi așezată ca o dogmă ce nu se contestă este „ideologia disuasiunii” și „proiectul descurajării” și cei ce ocupă scena vieții publice și impun perspective obligatorii pentru uz didactic și public sunt cei ce susțin încheieri diametral opuse celor ce se întâlnesc aici. Pentru această „secta revizionistă”, Ștefan cel Mare nu ar fi exponen tul voievodului și ilustrarea „Împăratului ocult” al Bizantului perpetuu ci un personaj de teatru istoric capricios în conduită, amoral și afemeiat și, de fapt, o legendă inventată de „românismul patologic”, ce trebuie combatută și, până la urmă, eliminată. Tot ceea ce s-a adunat, în mai bine de un secol de studiu stăruitor și de efort de a ne recupera memoria și documentele de identitate ce stăteau ascunse ori erau gata a se irosi, se împrăștie sub asediul „noii școli” organizate de câte un „savant” ce și-a făcut studiile la curtea unui rege african și de un mic „papa ridicul” al anti-miturilor naționale despre care nu se poate discuta decât atunci când va putea dovedi că „știe carte”. Vremurile ce par a repeta persecuțiile din vremea Imperiului Roman decadent reclamă „răspunsul eroic” și un anumit tip de „enciclopedism necesar” care împinge până și pe cel dedicat literaturii și plăcerii „verbului visător” să înlocuiască, prin strădanie și trudă dedicată, stricăciunea și confuzia. Acest studiu, ca și altele, ce se sustrag „culturii de poruncaală” de la noi ilustrează în chip strălucit acest „răspuns de răzeș”.

Însă de aici rezultă, deopotrivă, și o altă încheiere ce uimește încă și mai mult și chiar în grad înalt. Căci atitudinea aceasta

răzeșească nu se întâlnește decât rareori între așa-ziii „intelectuali” din România și când se întâlnește nu aparține intelectualului de vitrină ci cărturarului expus la „marginalizare”, excludere și dispreț, în chip de „popă de țară”, „profesoraș prăfuit” ori „personaj caduc”. Ea se află, însă, impunător de constituită și se răspândește între românii risipiți pe aiurea, unde „identitatea”, „rădăcinile” și „strămoșii” sunt însăși substanța vitală iar nu motiv de eseistică „subțire” și defăimătoare cum practică vreun oarecare post-paltinisan de la București. Astfel încât dacă ne vom gândi că ne este de trebuință o „recucerire a adevărului despre noi”, pe aceasta o vom afla în cultura de margini de Românie în reminiscențe de „România de odinioară”, astăzi dezlegate de statalitate, și, întâi și-ntâi, la „românii risipiți”. Acolo doar, sub apăsările de mediu ostil, apare ideea că a pierde identitatea este totuna cu a se pierde tot ce este mai de preț pe Pământ. Începe, deci, a se vedea că noi vom ajunge acolo unde ar fi trebuit să fim demult prin sfortare colectivă de mulțimi împrăștiate, unde se vor putea găsi, prin împărtășire de obiective, români de pretutindeni și deopotrivă din satul pierdut în munți și din orașele gigantice de pe meridiane streine. Aceștia încep astăzi a-și aduce aminte că, spre a ne recâștiga dreptul la „diferență”, modelul și totemul sunt cele mai importante și că, avându-le și amintindu-le, vom ști de unde venim și încotro ne ducem. Între acestea, Ștefan cel Mare se întrevește a fi chipul tutelar, Prințul dimensiunii noastre enigmatice, Stăpânul statului vegetal. Urma lui este adâncită ca un tipar cu neputință de a se șterge, umbra lui stăpânește, în tulburătoare prezență tăcută, geografie și timp. O poveste – care, poate, că nici nu este poveste, ci un miracol ce se rostește șoptit, ca și cum atunci s-ar fi arătat semnul României ideale ce trăiește în altă dimensiune – ne spune că, acum o sută și mai bine de ani, la Grivița și la Rahova, în Războiul pentru independență, chipul lui Ștefan cel Sfânt se profilase pe cer, ore în șir, arătând dorobanților „calea” și „adevărul” ce renăștea. Aceasta ne rămâne și nouă, astăzi, tulburătoarea „apariție din neguri”.

2006

„SINDROMUL ATHANOR“

Postfață la vol. **„Dora-dor ou le chemin entre deux portes“** de *Antonia Iliescu*, Ed. Kogaion Editions, 2006

Să fi fost pe la începutul toamnei trecute când, printr-o întâmplare ce nu pot să mi-o explic, am citit câteva povestiri stranii ce aparțineau unei scriitoare despre care nu mai auzisem până atunci și care, așa cum mi-am dat seama comparând versiunile paralele, se exprimă cu tot atâta virtuozitate în românește și în franțuzește. Erau, în orice caz, niște „alcătuiiri“ neobișnuite și le spun astfel fiindcă nu erau nici „povestire“ și nici „fabulație“ și, până la urmă, nici nu făceau parte din categoriile de narație cunoscută. O combinație de reverie și amintire și de eseu „trairist“ încerca să comunice un fel de „existență fantastică“ ce se observă pretutindeni în literatura pe care autoarea o adunase într-un singur volum anterior, intitulat, la fel de bizar, „Curcubeul cu oameni“. Alte câteva producții ar fi trebuit să constituie, într-o perspectivă indefinită, o altă carte – ori poate mai multe – și ceea ce mi s-a părut uimitor era aspectul senin al acestei creații care nu își stabilise nici un fel de proiect de manifestare, fiind parcă absentă din istorie precum natura. Dar totul arată opera unui scriitor adevărat ce își va găsi curând și „locul“ și „calea potrivită“. Căci prea puțin stăruitoarea operă literară aparținând Antoniei Iliescu (n. 1953, București, România) începu abia mai de curând a se impune în literatura română, de unde scriitoarea provine, exprimându-se acum într-un fel care va uimi cu siguranță pe cititorul occidental, căruia îi va da, fără de nici o îndoială, o impresie „de altă dimensiune“ decât ceea ce cunoaște în chip obișnuit. Această „întârziere“ în a se exprima cantitativ este, însă, aparentă și traduce, la drept vorbind, o alcătuire de creator „inactual“, precum – păstrând proporțiile – sculptorul Brâncuși, și care, deci, aparține unui fel de „specific“ ce trebuie observat și înțeles spre a putea să fie apreciat așa cum se cuvine. Căci acolo, în acea realitate paralelă, înainte de a fi operă constituită, creația este „opera ce se exercită asupra celui ce urmează a crea“, fiind, deci, un gen de perfecționism moral și de inginerie sufletească și o transmisiune de „duh ocult“ ce stăpânește sufletul care îi este consubstanțial. Aceasta ar fi, înainte de toate, și „compoziția sufletească“ de unde izvoarește creația Antoniei Iliescu.

cu, care nu-i doar „scriitor” ci și desenator, moralist și muzician, dar practicând un gen de muzică în manieră de „folkist” ce se aseamănă cu poezia braziliană de bossa-nove, cu Jobim și cu Vinicius de Moraes prin lirismul de cuvinte îmbinate cu sunete de legănari astrale. „Muzicalismul” îi definește, de fapt, literatura printr-o componentă care, pornind din „romanitate”, are izvor îndepărtat în arhaicul strămoșilor geți, care își cântau legile odinioara și se defineau prin „fenomenul Choral”. „Arhaică”, într-un sens ce îl evocă pretutindeni pe C.G. Jung, este neobișnuitul „roman rapsodic” ce se intiltulează „Dora-Dor. Entre deux portes”, unde însuși titlul ni se înfățișează într-un chip de emblemă cu un conținut ocult. „Jungianismul” traduce, de fapt, un fel de „originism” neobișnuit, unde „țara arhaică” încearcă a se identifica într-o geografie a memoriei și însemnează „locul paradiziac al originii” iar dublul quasi-androgin („animus” și „anima”) își capătă echivalentul în intraductibilul românesc „dor-dora”, un sentiment nedeslușit ce, poate, își mai află asemănare numai în portughezul „saudade”. Aceasta este, însă, expresia unei „europenități sublunare” care, pornind de demult, dintr-o „Urheimat”, dintr-o „patrie a începuturilor”, se desfășoară pe dedesubtul realităților văzute, prin alchimie, „steinierism”, romantism german oniric, „lakisti” și până la Magritte, Tanguy și Chagall. Însăși „filosofia operei” evocă la tot pasul această tradiție eretică. Aici apar deopotrivă „mojarul” și „opera în roșu”, „serafinii” și „visele”, „hârțile amestecate și amintirile încâlcite” în căutarea sensurilor, înșiruirile de timpuri și de cicluri laolaltă cu sufletul imperisabil și veșnic, „sincronicitățile”, adică „acele bizare coincidențe care ne transformă viața”, doctrina „darului mistic” ca un potir cu conținut enigmatic și sacral, „sala magică”, efluviile astrale și chiar și misterioasa „regresiune a făinei până la boaba de grâu” ce traduce, poate, nu doar „piatra filosofala” ci un principiu de „nucleu originar”. Stilul însuși se urmează cu aceiași muzicalitate de proustianism ocult, așa cum se alcătuieste din adaosuri afective și din emoție navalnică în căutare de expresie dibuită. Căci, de fapt, scriitoarea întrebuițează cuvintele ca pe niste materii fluide în mișcarea indefinită și secretă, orânduită de tipare inaccesibile în vastul „athanor” ce imita Creația. Proza ei arhaică aparține altui timp dar, fără de îndoială, unui timp paralel ce nu întâlnește decât incidental și ne semnificativ istoria cunoscută.

2006

O PARTE DIN „ROMÂNIA TAINICĂ“

Prefață la vol. „**Danie**», «**loc**» și «**bună-voire**». «**Cuvinte de folos**» și «**gânduri**» la un dar de preț din ziua de azi adunate și rânduite de **Artur Silvestri**, Ed. Intermundus, 2006

Ideea de a face să existe această carte am avut-o în vara acestui an dar luându-mă cu altele – care s-au dovedit că, de fapt, nu meritau atâta stăruință – am lasat-o deoparte și am amânat-o fără un termen precis. Abia acum câteva zile, când trimitându-i lui Alexandru Nemoianu, în America, mai multe imagini din „casa magică” unde se adunaseră comorile Marietei și ale lui Bucur Chiriac, mi-am dat seama, citind tulburătorul răspuns ce îmi dăduse, că greșisem, și că sosise vremea potrivită de a o săvârși. De fapt, ceea ce îmi scrisese cel ce a arătat „Semnele Vremii” m-a întărit în convingerea mea și m-a fortificat în hotărârea de a face tot ce este omenește de făcut pentru a ne arăta „fața noastră secretă”, tiparul neschimbat și impenetrabil. Căci contrar a ceea ce se crede, România tainică este incalculabil mai demnă de a fi ținută minte și mai bogată prin atitudini, gesturi și chipuri exemplare decât „Româniile de suprafață” și decât „țara simplificată”, născocită pentru vitrină și pentru creația de realități fictive ale „jucăriei circulare” ce năucește mulțimile și le împinge în haosul fără viitor.

Ocazia acestei cărți este o danie, de fapt o „Colecție de artă românească” adunată de proprietari în mai bine de cincizeci de ani de ani printr-o impresionantă stăruință, prin nenumărate privațiuni și rețineri care, toate, au însemnat supunerea la un scop superior și la o idee înaltă ce se înțelege rar și se prețuiește și mai rar. Ea este, deopotrivă, istoria unui vis: căci donatorii de azi au nădăjduit întotdeauna că vor apuca ziua când rodul eforturilor se va traduce într-un dar către locul de unde se trag și pentru cei care, în viitor, ar putea să le pomenească „numele bun” și să-l facă, așa cum și merită, de neuitat.

Povestea acestei danii va trebui spusă odată în amănuntele „vieților exemplare” ce ne sunt trebuincioase ca model și cu mai multă materie decât micul compendiu încercat aici. Căci, la drept vorbind, Marieta și Bucur Chiriac sunt doi oameni obișnuiți, ce ne sunt con-

temporari. El a fost muzeograf, apoi funcționar de editură și de minister, a scris cărți de poezii și de călătorie; ea a fost profesoară. Și-au pierdut fiica în tinerețe și această tragedie cumplită i-a pecetluit pentru toată viața. Au avut „casa deschisă” ani de zile, primind întotdeauna pictori, scriitori, „lume culturală diversă”, o mică utopie de București de altădată pe care am înfățișat-o, atât cât m-am priceput, în „Tablou imaginar de familie”, unul din volumele din „Memoria ca un concert baroc”. Acum sunt bătrâni și bolnavi. Îi cunoscusem odinioară dar ani la rândul nu i-am mai întâlnit, în vremea când eu mă retrăsesem cu totul din „realitatea cotidiană”; până când mi-au deschis ușa ca să îmi ceară să îi ajut să nu fie zvârliți în stradă de către „noii stăpâni”. Era, cred, prin anul 2002, când isteria „redobândirilor” (de fapt o uriașă afacere controlată de aripa economică a „Marii Cărdășii” românești) începuse să-și arate cele dintâi urmări catastrofale. Casa unde locuiau de zeci de ani – și unde se adapostea colecția strânsă cu sacrificii și adeseori chiar și cu prețul pâinii luate de la gură – era așezată pe strada Povernei, aproape de Piața Romană, la câteva străzi de clădirea unde locuim; o zăream uneori seara când ieșeam împreună cu Mariana Brăescu să luăm aer, după zilele nesfârșite și grele de trudă neimaginabilă, înhămați la jug ca să câștigăm bani și să rămânem liberi și „răzeși”.

Povestea lor era dramatică prin efect însă de tot obișnuită pentru mine care știam cu precizie cum se „împroprietăresc” grupurile de gangsteri cu gulere albe în climatul de jaf dezlănțuit al zilei de azi: îi terorizau niște „redobânditori” care, după ce îi chemaseră în judecată și câștigaseră „după tipic”, îi anunțaseră recent că nu îi mai pot pășui și că trebuie să plece oriunde vor vedea cu ochii. Nu lipseau, bineînțeles, amenințările prea puțin voalate și nici incursiunile de țigani spărgători, tocmiți în scopul descurajării. Devenise, deci, evident că nu se mai putea face nimic decât să se obțină cât se putea mai mult – nu numai „îngăduință” – de la jefuitori și să se ajungă la o învoială. I-am sfătuit să îi convoace la o ședință de tratative și așa au făcut, sosind și eu acolo, la câteva minute după ei. Când au văzut cu cine au de-a face, „redobânditorii” și-au dat seama că o să trebuiască să vâre adânc mâna în buzunar și, după câteva propuneri inacceptabile, au hotărât să plătească o sumă de răscumpărare impresionantă pentru „imobiliarul” de atunci; în acest fel, am putut

să-i îndrum să-și cumpere un apartament lângă Parcul Kiseleff și să rămână și cu o sumă folositoare la nevoie.

Atunci am aflat și ceea ce îi chinuia tot atât de mult ca și acest episod: de câțiva ani, încercau să doneze colecția lor de artă („o comoară“ ce cuprindea peste 250 de picturi splendide, „nume mari“, sute de desene și „grafică“ având aceiași însemnătate, sculpturi, icoane pe lemn și pe sticlă, „măști“, ceramică foarte diversă, mobilier vechi, țărănesc etc.) către Orașul Buzău ori către Episcopia Buzăului. Încercaseră și la Muzeul din Ploiești, unde Bucur Chiriac fusese angajat cu mulți ani în urmă însă fără nici un rezultat pozitiv: pretutindeni răspunsul se traducea printr-o ridicare din umeri ori, în rare cazuri, în promisiuni vagi de unde nu se alegea decât praful.

Cel mai mult îi amărăse nepăsarea „buzoienilor“, unde el ar fi vrut, totuși, să lase ceea ce a adunat căci se născuse acolo, într-un cartier sărac, și se gândea că „spiritului Locului“ îi este dator și atunci când nu va mai fi pe Pământ. Stăruințele au continuat și anul trecut, pe la mijlocul verii, am izbutit să ajungem la o înțelegere cu Primăria (condusă acum de un bărbat cu minte clară, de fapt un „gospodar“) și „mecanismele de donație“, acceptate în sfârșit, s-au pus în mișcare. Spun „mecanisme“ fiindcă procedurile sunt laborioase și s-au întins pe multe luni, abia încheindu-se acum, când „darul“ e făcut, „piesele“ sunt pregătite să se expună în Muzeu și mai rămâne doar „contractul în formă autentică“ de semnat, o simplă formalitate ce se va face curând. Pe acesta l-am redactat eu și am avut grijă să existe clauze sângeroase de revocare a donației căci am experiența sinistră a „Colecției Dimitrie Ghiță“ care, conservată „pe loc“ până în 90, astăzi este practic dispărută acum iar clădirea – donată odată cu colecția stă goală și nelocuită pe o stradă în Cartierul Cotroceni până când i se vor șterge urmele cu totul prin „vânzarea clădirii“ și evaporarea definitivă a tablourilor, astăzi în mod formal „doar strămutate“. Am rămas stupefiat aflând despre acest episod atunci când nepoata pictorului (scriitoarea Wanda Ostap, soția lui Francis Dessart, de la Bruxelles, autorul „Reconquistei“ și al cărții despre „Gandhi“, editată de mine nu prea demult) mi-a arătat situația și „dosarul de presă“ (masiv însă inutil) și am recitit împreună contractul încheiat, neglijent, în 1962, și lipsit cu totul de orice capacitate de recuzare, ceea ce o face să aibă „mâinile legate“ și pe ea și pe orice alt posibil intervenient, indiferent cine ar putea fi acesta;

„urmaș“, autoritate ori cetățeni revoltați de nepăsarea sau atitudinea prădalnică a Statului iresponsabil.

Tulburător în cazul Marietei și al lui Bucur Chiriac, doi oameni de o bunătate uimitoare, mai este încă un fapt: ei și-au păstrat „pentru ei“, și, poate, pentru „zile negre“, doar câteva tablouri de care nu se pot despărți; și câteva cărți. Restul a fost dăruit; o avere.

Și, atunci, cum să nu mă gândesc că în această țară sunt mai multe lucruri de admirat decât de disprețuit chiar dacă zilele și nopțile noastre sunt agitate de dansurile satanice ce ajung până la noi, de departe, din lumea ficțiunii de televizor? Oameni precum sunt aceștia și, deopotrivă, cei care – „mărturisind“ aici – arată înțelegerea „daniei“, însemnătatea „Locului“ și laudă, uneori înlăcrimați, „bună voirea“ acolo unde o disting cu greu în cețurile vremurilor stricate, sunt și cei care, dacă vom avea un viitor, vor fi între cei ce au putut arăta drumul și au lăsat „cuvintele adevărate către urmași“, mâine și poimâine, și din „neam în neam“.

*17 noiembrie 2006, Sfântul Grigore Taumaturgul și
Cuviosul Lazăr Zugravul*

DESPRE UN PROIECT SEMI-EȘUAT, SOROC ȘI HAZARD

Postfață la vol. **„Spovedania unui colecționar de artă“**
de Bucur Chiriac, Ed. Carpathia Presss, 2007

„Spovedania unui colecționar“, încheiată de Bucur Chiriac în toamna anului trecut și editată de mine acum, este o carte rară din categoria de altdată a literaturii pedagogice și va trebui citită pentru însemnătatea ei de „document“ deopotrivă sufletesc și istoric. Materia însăși pasionează și conține nenumărate episoade memorabile. Unele sunt „biografie“, fiind reconstituiri de episoade de viață ce se vor întrebuița, poate, de către istoricul literar de mâine; altele desfășoară multicolore tablouri de epocă unde distingem chipuri, evenimente și caractere însă, mai mult decât atât, o lume ce a biruit drama și nici măcar nu socotește folositor a o evoca. Căci acolo unde

mulți aduc un aer de revanșă și dau interpretare reduționistă unde e nevoie mai degrabă de înțelegere, documente căutate cu lărgime și intuiție în a descifra sensurile ne-ideologice care acelea vor sta rezemate solid și rămân, Bucur Chiriac pune seninătate și chiar un gen de „naivitate” de **cărturar de clasă pozitivă** ce îl definește și pe el și așează omul în planul prezentului continuu și dincolo de **rătăcirile interminabile ale clipei**. Fiind în chip evident o „memorialistică de mediu artist” (căci autorul a fost unul dintre colecționarii cu faimă în România „din preajma anului 2000” și descrie cu detalii adeseori inedite lumea atelierelor de pictori și „secta iubitorilor de artă” de la noi), **„Spovedania”** nu rămâne aici și devine, în felul ei, o schiță de posibil roman balzacian ce înfățișează chipuri, evenimente și „tâlcuri” ce se vor aduna la o vreme oarecare în alte scrise și ieșind din alt condei. Povestea nașterii acestei cărți are ceva misterios căci deși ea exista în „potențial”, avea nevoie de un impuls în a se concretiza. Pe acesta i l-am dat eu. Prin toamna lui 2004, când felul cum înțelegeam lumea se modificase radical de câțiva timp, m-am gândit că aproape în orice clipă sta secretul vieții și că evocarea vremurilor ce s-au dus trebuie făcută cu orice efort trebuitor, indiferent dacă această obligație se încuviințează ori se lasă la o parte, amânându-se așa cum face omul nepăsător de obicei. Întâiul „depozitar de timpuri trecute” ce îmi venise în minte a fost Bucur Chiriac, al doilea, cunoscut mai îndeaproape de prea puțină vreme, mi-a apărut ca fiind venerabilul avocat Vladimir Boanță. Despre Bucur Chiriac știam destule însă privirea însăși a tablourilor lui îndăratul cărora stătea câte o istorie concentrată parcă într-o ieroglifă întărea ideea inițială și îi dovedea lărgimea cu deschideri mari. Nu mai rămânea decât să-i pun întrebări și să urmăresc pas cu pas cum cartea, de fapt „construcția” ei, începe să se ridice din imaterialul gândului tulburat. Însă stimulul nu a trebuit înnoit ci doar evocat: odată ideea fiind formulată, amintirile lui Bucur Chiriac au început să curgă în șuvoaie și totul s-a pornit ca și cum – la o simplă învârtură de cheie – întregul univers al poveștii prinsese grai și îi vorbea. Pe Vladimir Boanță, unul dintre ultimii reprezentanți ai „Bucureștilor de altădată”, ajuns nonagenar însă înzestrat cu o memorie de detaliu care mă

fascina mereu, nu am izbutit să-l fac să vorbească la vremea potrivită căci s-a dus din această lume la câteva luni după ce răsfoisem împreună albumele cu fotografii de acum șaptezeci de ani și înțelesesem că va trebui să mă grăbesc. Dar n-a fost să fie. Și când am găsit, după ce casa îi rămăsese goală, scrisorile de odinioară și multe din fotografii aruncate – de moștenitori neînțelegători – în pubela de gunoi, sentimentul de zădărnici universală mi-a apărut și mai puternic. Iar gândul ireparabilului a căpătat un aspect palpabil și cu efect cumplit.

Dar cam în același timp, mă mai gândisem că există nu doar „memorie” ci și „strat insondabil” sau poate „pecete morală” care ar merita revelată și cunoscută și hotărâsem să fac împreună cu alți câțiva „oameni neobișnuiți” – pe care nu îi cunoșteam ca apariție concretă însă erau definiți perfect „ca voci de hârtie”, din scrisori – câteva cărți de „corespondență” care până astăzi nu au putut să existe deși nu le împiedicase nimic și nici nu am renunțat să le realizam. Într-un fel din aceste proiecte nu s-a ales chiar praful și pulberea. Din corespondența cu Alexandru Nemoianu – care va trebui publicată cândva – „înțeleptul din America” a extras materia parțială pentru două cărți eminente („**Semnele Vremii**” și „**Fragmente din vremea persecuțiilor**”), ce vor fi mâine între „pecetele” acestor ani; scrisorile schimbate cu Dimitrie Grama se vor completa cândva, întărindu-l și în „ipoteza cotidianului mistic” despre care am reflectat împreună de nenumărate ori; „epistolierul” dintre Corneliu Florea și mine probabil că se va publica odată, fără să se încheie, constituind un șir de semne de întrebare colective, rămase fără epilog; însă nici una din aceste ipoteze nu s-a desăvârșit în datele originare. „Spovedania” atenuază, deci, simțământul unui eșec de proiect și îmi arată că, de fapt, nu am greșit și că astfel de cărți nu doar că sunt utile ci sunt și posibile; și că există un soroc și o soartă cu neputință de explicat în această stranie alcătuire care este Cartea; și, odată cu ea, Scriitorul.

12 Aprilie 2007, Sf. Sava Gotul de la Buzău

ȘLEFUITORUL DE LENTILE SAU „CUM SE NAȘTE O CARTE“

Pseudo-postfață la vol. „«Bastian» și alte confidențe“
de Dimitrie Grama, Ed. Carpathia Presss, 2005

Dragă Dimitrie, mă tot gîndesc de cîteva zile, de cînd am terminat „*Vremea Seniorilor*“, cum ar arăta mai bine cartea ta de poeme. Întîi, materialul: am tot primit, în mai multe rînduri, diferite creații fără să aflu dacă ar avea vreo unitate sau nu. Unele știu că ar face parte din ciclul de „Confidențe“, care începe cu „Bastian“; altele au sosit capricios și pe căi diferite. În total, sînt cincizeci și patru. Fiindcă ar trebui să arăți **chipul de acum**, într-un mod cît mai coerent, criteriul de căpătîi ar fi, deci, unitatea. Dar și diferențierea față de etapele anterioare, dacă există. Ar fi putut să nu existe: sînt poeți, unii înzestrați și capabili a lăsa operă majoră, care, scriind monocord, dezvoltă neconținut cam același tip de poezie, scriu, de fapt, o singură poezie în episoade, ca o rapsodie cu mai multe părți. Dar diferențele există aici. Poezia de acum este în orice caz altfel, cu o continuitate totuși, față de cea de dinainte. Are un lirism ce rezultă din notație, din observații de realitate care, selectate astfel, se înfățișează cu toată magia lor. Au și mai mult mister, dar un mister ascuns în multe fapte cotidiene. E un gen pe care îl prefer și l-am întîlnit, în anii '60, la unii poeți francezi, mai ales la Prévert, și la unii pseudo-șansonetiști dar această alăturare nu arată „surse“ ci o posibilă **familie de creație** și o întărire în judecata de valori. Astfel încep să-mi formulez cîteva opțiuni. Ar trebui eliminate, deci, atît poemele care nu seamănă cu **linia principală** și cîteva care sînt declarative și dau impresia de neterminat (fiind atît de „puțin compatibile“ **cu vîrsta lirică actuală**) cît și unele prea vizibil conduse cu o anumită retorică, în vederea obținerii de efect.

Există în toată materia un strat care dă tonul și astfel ar trebui să fie gîndită o carte care nu-i, de regulă, o culegere de producții disparate ori unificate doar fiindcă **le-am scris acum**, deci „contemporane“ între ele; aceasta e o **construcție** intelectuală, cu sensul ei interior, un concentrat de **timp spiritual**, o hieroglifă a unei experiențe constituite. Cînd toate acestea se îndeplinesc, atunci cartea este gata. **Nucleul** ei ar trebui să fie, deci, „Bariere“, „Podul“, „Pia-

tra vrea“, „Cerebelări“, „Coridorul“, „Vînătorii de păpădie“ (splendid!), „Neliști“, „Ecoul Cuvîntului“, apoi – din ciclul mai recent, pe care îl prezentai drept „altă carte“ și îl intitulai „Confidențe“ – poezia „Bastian“, care este cea mai frumoasă.

M-am întrebat dacă să nu fac așa cum spui, adică să alegem vreo 28-30 (adică „nucleul“ plus derivații) și să încheiem cartea în acest fel, lăsînd „Confidențele“ să se nască separat, ca o altă carte. Ipoteza rămîne valabilă. Dar nu aș prefera-o. Dacă le-am alătura și pe cele opt (din „Confidențe“) ar rezulta un ansamblu cu unitate și suficientă materie căci o carte de douăzeci și ceva de poeme noi parcă nu seamănă cu un „întreg“ fiindcă o carte ar trebui să fie și un **obiect finit**. Numai dacă ar fi o selecție din „cele mai frumoase“, adică „lamura“, nu ar supăra **cantitatea mică** fiind că ea ar **atîrna** greu. În aceste condiții, mă gîndesc să facem o alăturare între cele permise „pînă în decembrie“ (selecționate și cernute) cărora să le adaug și pe unele din cele „de după decembrie“, de fapt „Confidențe“. Ar rezulta un întreg posibil, o materie de unde s-ar alege, cîntărind aproape farmaceutic totul și aducînd un **echilibru de medie** pentru greutatea enigmatică a „fructului ce va căpăta chip“.

Recitînd totul în această formulă, viziunea unui ansamblu încheiat îmi pare că se impune. Acum ar mai trebui stabilită ordinea lor, care și aceea are o funcție „teatrală“ bine definită, căci o carte, fiind o construcție cu conținut „dramatic“, ar trebui să urmărim obținerea de efect prin adăugare de senzații.

Aici voi mai reflecta dar cred că trebuie observat atent „începutul“ și „sfîrșitul“ iar, între ele, **progresia psiho-dramei**. Acum titlul, temă grea, căci, de obicei, se uită că acesta este pecetea, numele „etapei de creație“, posibil chiar un mister, cînd e bine ales. Vredea cînd poetul își intitula o carte într-un mod simplu, adică „Poezii“, a trecut.

De la tine nu am nici o propunere ci doar gîndul că un alt volum, stîns în acesta, s-ar fi putut chema „Confidențe“. Dar este prea general și indistinct, adică prea puțin pregnant, o declarație. Gîndindu-mă, mi-am dat seama că un titlu complex, cu prima formulă scrisă „mare“ și cu un fel de subtitlu explicativ, ar fi cea mai potrivită soluție. Dar cum să-i spunem? Cred că **„Bastian“ – și alte confidențe** ar fi cel mai bun, iar cu poezia titulară să înceapă cartea. De ce aceasta? Am cîteva argumente. Întîi de toate, este straniu și, deci, se ține

minte. Apoi, arată un semn al acestei etape, o etapă sentimentală și melancolică, unde a pătruns pe furiș sentimentul morții. Adaug „cotidianul”, scena cu directețe, obiectele și ființele din universul spiritual imediat, și chiar un aer metafizic care ar putea să facă dintr-o ființă mică cu altă viață decît noi („Bastian”, cățelul magic) un simbol al vremelniceii, al memoriei, al nostalgiei. Adică temele cărții tale.

Postfața mea, dacă va fi, ar putea să fie o lectură dinlăuntru acestei cărți ale cărei **fire de năvod interior** am încercat acum să le înnod. Sau poate că „postfața” va fi chiar povestea nașterii acestei cărți, taina facerii, o **taină de olar**. În sfîrșit, **vestimentația cromatică** și „**semnele**” **distinctive**, importante și ele, la rîndul lor. Pe coperta întîia – o pictură a Doamnei Livia Ante; nu m-am hotărît pe care să o propun iar culoarea de fond a copertîlor o vom conveni în funcție de culorile ilustrației. Pe coperta a patra voi introduce un **portret sintetic** al operei și un **portret fotografic** al poetului; apoi una, două sau trei „destăinuirii” pe care mi le-ai trimis, mai pe toamnă. Le știu și sînt potrivite. Aceasta nu ar fi o extravagantă. La noi – dar, la drept vorbind, și aiurea – încă se socotește că „opera” este o creație ce apare spontan, fără a cuprinde **reflecție** și chiar **concepție** și de-aceia se consideră că poetul nu gîndește și nu „teoretizează” ci este doar un instrument ce comunică, o făptură pur și simplu inspirată. Arareori apare (ceea ce însă cred că trebuie să se producă, totuși!) reflecția. Mai mult chiar, „cotidianul mistic” este o noțiune ce, poate, ar merita dezvoltată și, aici, ar trebui subliniată și măcar explicată sumar dacă nu chiar întrebuițată ca o pecete (**de subtitlu**) pentru întregul volum. Cred că va fi o carte frumoasă și articulată, oricum o meriți.

După ce am încheiat, mi-am dat seama că mai multe poeme anterioare, mai ales din „*Dă-mi mîna ta, străine*”, le anunțau pe cele de acum. Mă voi gîndi dacă nu cum va ar fi potrivit să le includ aici. De fapt, m-am și gîndit și cred că aceasta este **forma ideală întregită**. Abia acum îmi dau seama că m-am comportat ca un șlefuitor de lentile – precum Spinoza – sau de diamante. Strălucirea lor se vede, în sfîrșit.

februarie 2005

NOI NE AFLĂM ÎN TAINA TIMPULUI NEMĂRGINIT

Prefață la vol. **„Mărturisirea de credință literară. Scrisul ca religie la Români, în preajma Anului 2000“**,
Ed. Carpathia Presss, 2006

Pe la mijlocul verii trecute m-am gândit deodată la o carte posibilă căreia îi și dădusem numele și chiar și desfășurarea conținutistică, fiind uimit că, până atunci, nu apăruse nici măcar ideea deși mi se părea ca fiind tot atât de „obiectivă” și **„așezată – în – ființă”** ca și o pădure multiseculară, impunătoare prin tăcerea ei misterioasă. Îi spuseseam **„Mărturisirea de credință literară”** și în ipoteza ce se ivise cu iuțeala unei fulgurații mi se înfățișase ca o „frescă de chipuri diferite” ori ca un cântec intonat pe multe voci, conjugate prin aceleași ton fundamental presimțit în fiecare din sunetele individuale. Era noapte târzie, către dimineață, **„ora scriitorului”**, ceasul marilor singurătăți. Întâi și-ntâi, acesta mi se păruse a fi un gând uimitor prin simplitate și chiar, într-un anumit fel, o schiță naivă, așa cum apar, la drept vorbind, cele mai multe dintre ideile concentrate în esențial. Apoi, stăruind asupra acestei ficțiuni ce mă tulbura, mi-am dat seama că, dacă va fi să existe, va fi o carte cu o anumită însemnătate, mai ales ca astfel de „tablouri de comuniune” și de „spovedanie colectivă” nu se nasc ușor și, când se nasc, atârnă greu tocmai din cauză că sunt rare precum metalul ce nu se oxidează. De altminteri, nimeni nu se mai gândise să o facă sau măcar să o croiască în felul unui proiect ce s-ar fi arătat a fi trebuitor astăzi și mai ales mâine, când se va privi ca o răsfrângere în oglinda timpului, ce s-a întipărit și nu se mai șterge. O numisem astfel fără să îmi dau seama dacă va impune prin dimensiuni sau numai prin ideea însăși și prin ceea ce doar lasă să se bănuiască. Titlul însuși îmi venise deodată, la fel ca și hieroglifa stranie ce a însemnat, mai apoi, **„Cuvinte pentru urmași”** și care, la rândul ei, se aduna treptat și uniform, părând a imita – la vremea aceea – cărămizile tencuite „de la sine” în alcătuirea ce urma să fie și, în cele din urmă, a și fost. Acum, acest gând avea aproape același aer de enigmă și nu am cutezat să-l împrăștii străduindu-mă să-l înțeleg. Nu l-am înțeles multă vreme deși știam, de fapt, ce anume ar fi vrut să spună fără a fi fost nevoie să traduc în cuvinte sensul ce mi se arătase; abia mai

Încoace, când am socotit că a-i da și o explicație despre cum trebuie citit totul este folositoare și trebuie făcută, mi-am dat seama că începe să se descifreze și, într-un anumit fel, se luminează. I-am adăugat, la **numele de concentrat și de emblemă**, desfășurarea interioară ce îmi arăta ca aici se întruchipează „**scrisul ca religie la Români în preajma Anului 2000**“. Aproape fiecare cuvânt însemna ceva și însemna și mai mult atunci când potrivirile lor își reflectau semnificații subsidiare și aluzii orânduite strat după strat, dezvăluindu-se în misterul lor constitutiv. Așadar, era întâi de toate **o metafizică a scrisului** unde ar fi trebuit să încapă deopotrivă inițierea prin cuvânt și dezvăluirile prin creație, amândouă fiind noțiuni ce nu aparțin vieții obișnuite și, deci, contingentului. Apoi, apărea însăși ideea de participare la enigmă și prin aceasta o incifrare de înțelesuri ce sunt doar vehiculate de cel ce le **însemnează**, adică le transformă în **urmă** și în **simbol**. De aici rezultă misiunea, adică „răspândirea gândului scris“ în Neamul ce îl făcuse posibil, adică „la Români“. Și, în fine, Timpul în insondabila lui trecere nedeslușită: un „timp milenarist“, o clipă ce pare a ne anunța că „plinitu-s-a Vremea“ și când nu mai există nici măcar o îngăduință mărunță cât un vârf de ac în a face altceva decât ceea ce este de trebuință spre a ne duce datoria până la capăt. Astfel apăreau, ca fiind de la sine înțelese, „comuniunea“ și „spovedania colectivă“ ce se asemănă în chip tulburător cu ceea ce își spuneau, între ei, în vremuri de persecuție, creștinii primilor veacuri aflați în catacombe. Însă aceasta nu însemnă că „a ne mărturisi credința noastră literară“ ar fi totuna cu a vorbi în șoapta slobozită cu fereală, „noi între noi“, fără a o lăsa să se audă „în afară“ și către cei ce, poate, o așteaptă și ar nădăjdui să o asculte; căci, de fapt **noi vorbim ca să se audă și vrem să se audă fiindcă suntem incredințați că nu greșim**. Începea, de fapt, să se întrevadă nevoia de model și, deopotrivă, de **interpret tutelar** ce reproduce câte ceva din „**eminescianitatea**“ noastră constitutivă unde celui ce știe și oficiază „**tot Românul plânsu-i-sa**“.

Acest fel de a vedea există prin concluzie și îl observăm mai bine acum, când înfăptuirea este pornită și se va multiplica fiindcă un episod nu-i de ajuns și nici măcar nu desfășoară materialul potențial în toate cutele lui metafizice deși îl evidențiază. Dar, la drept vorbind, s-ar fi putut intui mai de la început căci sensul lui se include în categoria Tiparului ce ne aparține și era de neînchipuit să nu se presimtă atunci când începea să se manifeste.

Povestea însăși a nașterii acestei cărți are însemnătatea ei și poate să devină, în cele din urmă, o fabulă. Cele dintâi mișcări se orânduiește într-un chip firesc și fără complicație în mitic, necontingent și în totem deși aceste componente substanțiale existau și se puseseră în lucrare. În superficialitate, totul îmi apărea descurcat și clar. În această materie socoteam că, de vreme ce în oricare scriitor sălășluiește o doctrină proprie ce îi așează un **reazem metafizic**, ar decurge că, apărând ocazia, acesta s-ar putea defini mai bine și l-ar împinge să vorbească chiar dacă unii îl cunosc (căci l-au aflat) și alții nu îl identifică, fiindcă totul este încă enigma și enigmă poate că va rămâne până la sfârșit. Dar, cu toate acestea, mi-am zis că, stăruind, voi ajuta sufletul să se lămurească și, în același timp, că și „sufletul colectiv” va fi ajutat astfel să iasă la lumină. De aceea poate că am inițiat, între multe altele, și acest gen de „depoziții colective” ce vor rămâne atât ca „document de epocă” dar și ca îndreptar spre a se înțelege personalitate și operă și, încă mai mult, adică **„starea Neamurilor sub vremuri”**.

Am început, deci, întrebând și punând câteva întrebări ce au creat sentimente destul de diferite, uneori apărând și impresia unui chestionar ce se întrebuințează curent. Unele dintre acestea aveau, într-adevăr, această trăsătură dar odată ce se înainta începea să se bage de seamă că se amestecă în totul și un „altceva”, ce tulbură fără să se explice. O anumită simplitate există, însă, și de aceea le și evoc aici. Iată-le, deci: **„De ce scriu? Pentru cine scriu? Din ce curent literar, „școală”, grupare, direcție cred că fac parte? Ce autori români / străini cred că au pecetluit creația mea? Care cred că este cartea mea cea mai importantă și care „va învia” în viitor? Cine sunt eu ca scriitor, de unde vin și unde mă duc?”** Aceasta s-a putut vedea odată ce au început să sosească, din cele mai diferite „părți”, răspunsuri foarte puțin asemănătoare, și ele, ca și oamenii. De fapt, eu nu selecționasem „nume” și „locuri” stabilind aprioric „cine să vină aici” ci am lăsat să se orânduiească materia așa cum îi era „firea ei inanalizabilă” ori după cum îi era sorocul; dacă trebuia să se constituie într-un întreg și, deci, să se nască, atunci se va naște. Rând pe rând, s-au adunat scriitori „de peste tot” și din toate întruhipările posibile creind o impresie aparentă de tablou heteroclit, cum, însă, „heteroclită” pare a fi însăși lumea unde trăim. Această senzație de policromie era tot ce îmi dorisem căci îmi arăta încă o dată că esențialul este să lași **„să înflorească**

o mie de flori" și să poți aduna laolaltă orice fel de „înfăptuire”, oricât de mărunță ar fi părut altora, fiindcă, în ultima analiză, câtă greutate are „opera”, aceasta numai Cel ce le face pe toate să izvorască știe mai bine decât putem noi înțelege. Dar la o vreme ce nu am reușit să o identific în imediat, apărui un sentiment neobișnuit de **„cântare în comun”**, în felul ce îl descriesese odinioară Niceta de Remesiana: se întrepătrundeau voci neasemănătoare, mai șovăielnice ori mai hotărâte, mai subțiri și mai timbrate lămurit, mai răspiccate ori mai gânditoare, transmițând parcă, una de la alta, un fel de mesaj bănuț, poate ocult, dar, în orice caz, depus în absolut toate cuvintele și înțeles fără traducere și dincolo de ele, într-un „continuum” orânduit ca un năvod ce cuprinde toate și le comunică nedeslușit. Căci, la drept vorbind, în totul există **o unitate în origină**, definită prin ceea ce era profund și intangibil ca și cum ar fi fost matricea sau entelehia, de fapt **cele „patru puncte nodale”: limba, locul, tradiția și părinții**. Părea că este o muzică de acord enigmatic ori de încuviințare de pean, bătând ritm greu, ritualic, ca de „oaste a Țării” pornită la Reconquista. Ea arată felul cum, pretutindeni unde sunt risipiți, „cei ce scriu” nu lasă să se risipească fondul colectiv esențial, adică averea constitutivă care este limba română, o țară ideală unde intră toate, inclusiv memorie, Părinți și duh. Aceasta mi-a dat o seninătate ce nu o pot descrie fiindcă mi-am dat seama că, fără să fi voit neapărat, întocmirea ce se născuse putea să aibă, și ea, ca și altele, „ecou și istorie”.

Cartea aceasta s-a făcut cu mâna mea; am închipuit-o și am chemat, ca și cu un descântec, să vină către corpul ei fragil alte, multe, întocmire parțiale ce urmau să se topească într-un **altceva** ce s-a ivit până la urmă. Am citit-o și am recitit-o, i-am cântărit substanțele ce o compun ca să îi pot da echilibru, i-am corectat litera așezată uneori la întâmplare pe coala de hârtie până ca să existe în chipul definitiv. În felul ei, aceasta este o parte din „mărturisirea mea de credință literară”, care lipsește de aici. Și în nopțile mele de tulburare când, citind ceea ce îmi mărturiseau, de la depărtare, suflete ce poate că nu întâlneam niciodată, îmi dădeam seama că, dincolo de cele văzute, există o Putere mai mare ce ne face să ne așezăm împreună și să ne străduim să re-clădim totul prin „revoluția tăcută” căci într-o țară ocupată de saltimbanci și de irozi – cum încă suntem dar nu pentru prea multă vreme – pe scenă evoluează numai Stăpânii Clipei. Noi ne aflăm în taina Timpului Nemărginit.

2006

CUPRINS

Prefață: PILDA „BUNULUI GRĂDINAR“	3
Povestea unei revelații	5
Fragmente dintr-un pateric	14
Două modele de „Reconquista“: „păstor“ și „sămânță“ ...	17
Câteva preliminarii la „Reconquista“	21
Povestea „Zeului întruchipat“	27
„Cazul Lahovary“	29
„Patriarhul biblic“	31
Un apostol al „tiers-mondismului“ sau filosof al „viului“? ...	32
„Revoluția tăcută“	38
O finețe de „clasă pozitivă“	40
Marea seninătate	43
„Românul planetar“ – câteva elemente de doctrină	47
Un „Slavici de Bucovina“	51
„Arhetipul salvator“	55
O enigmă	58
Un gând de editor	60
O imagine prin refracție	61
„Viziunea răzeșească“	63
„Sindromul Athanor“	65
O parte din „România tainică“	67
Despre un proiect semi-eșuat, soroc și hazard	70
Șlefuitorul de lentile sau „Cum se naște o carte“	73
Noi ne aflăm în taina timpului nemărginit	76